

OVI - Maahanmuuttajien kansalaistoiminnan kehittäminen (2007–2011)

LOPPURAPORTTI

Sari Nyholm ja Jouni Saarelainen

472/C65

SUOMEN
MIELEN-
TERVEYS-
SEURA

SISÄLLYSLUETTELO

Yhteenvedo	4
Keskeiset tulokset, vaikutukset ja lupaavat käytännöt	5
<i>Viisi helposti levitettävää ja sovellettavaa koulutusta</i>	5
<i>E-mielenterveys.fi: tietoa mielenterveydestä viidellä eri kielellä</i>	6
<i>Yhteistyössä on potkua! -verkosto on monikulttuurisen Suomen asialla</i>	6
Hankkeen taustalla vaikuttaneet keskeiset tarpeet	7
<i>Esikartoitus keväällä 2006</i>	7
<i>Tarpeiden ja projektisuunnitelman täsmentäminen</i>	7
OVI-hankkeen vuodet pähkinäkuoressa	8
<i>Hanke käynnistyy syksyllä 2007</i>	8
<i>Muutosten vuosi 2008</i>	8
<i>Uusia käännteitä ja painotuksia vuonna 2009</i>	8
<i>Isoja onnistumisia vuonna 2010</i>	8
<i>Kääntämistä ja juurruttamista vuonna 2011</i>	9
Kehittämiseen tarvitaan ammattitaitoinen ja toimiva työryhmä	9
<i>Työryhmän muodostaminen ja käytäntöjen hiominen</i>	9
<i>Vastoinväylyksiä, henkilöstövaihdoksia ja onnistuneita ratkaisuja</i>	10
Toimiva kumppanuus oli onnistumisen edellytys	10
<i>Sitoutuminen ja avoin vuoropuhelu</i>	10
<i>Mitä kumppanuus antoi ja edellytti?</i>	10
<i>Osa kumppaniyhdistyksistä vaihtui</i>	11
<i>Yhteisen kielen ja ymmärryksen löytäminen vei aikaa</i>	11
<i>Tukea ja apua käytännön asioissa</i>	12
<i>Kumppanuus alkoi syventyä vuodesta 2009 alkaen</i>	12
Koulutuksista tietoa ja työvälineitä	13
<i>Aluksi vain kumppaniyhdistyksille</i>	13
<i>Liikkeelle muiden tarjoamista koulutuksista</i>	13
<i>Koulutusten suunnittelu ja järjestäminen oli ajoittain hankalaa</i>	13
<i>Koulutustarjonta monipuolistui vuonna 2009</i>	14
<i>Uusia linjauksia ja kohderyhmiä</i>	14
<i>Koulutusten määrä moninkertaistui vuonna 2010</i>	15
<i>Pidempiä koulutusprosesseja voi suositella</i>	15
<i>Valtaosa koulutuksista toteutettiin yhteistyötahojen kanssa</i>	15
<i>Osallistujapalaute oli positiivista ja kannustavaa</i>	16
<i>Ohjaajakoulutukset kumppaniyhdistyksille</i>	17
<i>Ohjaajakansiot tuleviin tarpeisiin</i>	18

<i>Koulutusten levittäminen mielenterveysseuroihin</i>	18
Verkostotyö tuotti tulosta	19
<i>Alkuvaiheen epäselvyydet</i>	19
<i>Tavoitteet ja työnjako alkavat kirkastua</i>	19
<i>Myös verkostotyö puhkesi kukkaan vuonna 2010</i>	20
<i>Maahanmuuttoviraston kyselytunnit vuosina 2008 ja 2009</i>	20
<i>Yhteistyössä on potkua! -verkosto jatkaa toimintaansa</i>	20
Verkossa tietoa mielenterveydestä viidellä kielellä	21
<i>Materiaalien kartoitus ja alkuvaiheen suunnitelmat käänöksille</i>	21
<i>Yhteistyö E-mielenterveyshankkeen kanssa</i>	22
<i>Käänöstyöhön kannattaa varata aikaa ja rahaa</i>	22
<i>Laatuongelmia englanninkielisessä</i>	22
<i>Väärinkäsityksiä kurdinkielisessä (sorani)</i>	23
<i>Hidasteita ja aikatauluongelmia somalinkielisessä</i>	23
<i>Haasteita sivuston toteutuksessa ja kieliversioiden synkronisoinnissa</i>	23
Selvityksen tekemiseen ei ollut aikaa ja mahdollisuuksia	24
Hankkeen verkkosivut ja uutiskirje palvelivat monia	25
Itsearviointilla oli tärkeä rooli hankkeen toteutuksessa	25
Ulkoisesta arvioinnista vastasi Sosiaalikehitys	26
Muutokset heijastuivat talousarvioon	26
LIITE 1: Yhteenvedot kumppanijhdistysten toiminnasta hankkeessa	27
<i>Irakin Työllistämisyhdistys IRTY ry</i>	27
<i>Monika-Naiset liitto ry</i>	28
<i>Berde ry</i>	30
<i>Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto SVYL/FARO ry</i>	31
<i>Suomen Somaliliitto ry</i>	32
LIITE 2: Yhteenveto OVI-hankkeen koulutuksista 2008–2011	33
LIITE 3: E-mielenterveys.fi-sivuston sisällysluettelo	34
LIITE 4: OVI-hankkeen työryhmät	35
LIITE 5: Ulkoisen arvioinnin loppuraportti ”Vaikeuksien kautta voittoon”	36

Yhteenveto

Suomen Mielenterveysseura edistää kaikkien Suomessa asuvien ihmisten mielenterveyttä. OVI-projektin tehtävä oli vahvistaa hankkeessa mukana olleiden maahanmuuttajajärjestöjen toimintaedellytyksiä ja mielenterveysosaamista. Näin *Irakin Työllistämisyhdistys*, *Monika-Naiset liitto*, *Berde*, *Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto* ja *Suomen Somaliliitto* voivat omalta osaltaan tukea maahanmuuttajien arjessa selviytymistä uudessa kotimaassa ja ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia. Yhteistyön myötä myös monikulttuurinen ymmärrys ja suvaitsevaisuus lisääntyivät.

OVI (2007–2011) toteutettiin RAY:n tuella Helsingissä. Kumppaniyhdistysten tarpeet ohjasivat projektin toteutusta, mutta hankkeen edetessä mielenterveysaiheiset koulutukset avattiin myös muille kuin yhdistysten toiminnan piirissä olleille maahanmuuttajille. Kehittämistyön tuloksena syntyneet koulutukset, käännökset ja verkostotyö vahvistavat maahanmuuttajajärjestöjen valmiuksia tukea toimintaansa osallistuvia ihmisiä, lisäävät hyvinvointia, monikulttuurista ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta, ennaltaehkäisevät mielenterveysongelmia ja antavat välineitä monikulttuuriseen työhön.

Kehitimme kumppaneiden tarpeisiin erilaisia koulutuksia. *Vuosina 2008–2011 koulutimme lähes 1100 maahanmuuttajataustaista ihmistä*. Koulutusten aiheina olivat mielen hyvinvointi ja voimavarat, maahanmuuttoon liittyvät tunteet, kriisit ja masennus sekä mitä voi tehdä, jos itse tai läheinen voi huonosti. Lisäksi järjestimme 9 Mielenterveyden Ensiapu- ja 8 yhdistyskoulutusta.

Annoimme projektin kehittämät koulutusmateriaalit, *”Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia – Työvälineitä maahanmuuttajien tukemiseen, uusien vapaaehtoisten rekrytoimiseen ja hyvinvointia lisäävien ryhmien ohjaamiseen”*, paikallisten mielenterveysseurojen ja Suomen Mielenterveysseuran asiantuntijoiden käyttöön. Kumppaniyhdistyksille järjestimme ohjaajakoulutuksia, joissa 21 ohjaajaa sai *valmiuksia hyödyntää e-mielenterveys.fi-sivustoa* sekä pitää koulutuksia yhdestä tai useammasta seuraavista aiheista: *”Miltä maahanmuutto tuntuu?”*, *”Kriisissä saat apua!”*, *”Paha olo vai masennus?”*, *”Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?”* ja *”Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen”*. Koulutuksia voidaan hyödyntää ja soveltaa myös muissa kuin maahanmuuttajaryhmissä.

Käänsimme Mielenterveysseuran e-mielenterveys.fi-sivuston perusosion englanniksi ja kumppaniyhdistysten edustamille kielille: somali, venäjä ja kurdi (sorani). Sivustolle on koottu asiallista ja ymmärrystä lisäävää tietoa vaikeista elämäntilanteista, maahanmuutosta, kriiseistä, mielenterveyden häiriöistä ja avunhakemisesta. Sivusto palvelee jatkossakin sekä tavallisia ihmisiä että asiakkaita kohtaavia ammattilaisia ja vapaaehtoisia.

Verkostotyöhön osallistui lukuisia järjestöjä ja viranomaisia, joiden kanssa järjestimme mm. *maahanmuuttoviraston kyselytunteja* sekä *seminaarit etnisten ryhmien välisistä ennakkoluuloista ja vapaaehtoistoiminnasta monikulttuurisessa Suomessa*. Yhteistyötahojen kautta saavutimme myös merkittävän osan koulutuksiin osallistuneista ihmisistä. Verkostotyön tuloksena syntynyt *”Yhteistyössä on potkua”*-verkosto jatkaa toimintaansa hankkeen päätyttyä.

Kohtasimme vuosien aikana myös monia haasteita ja vastoinkäymisiä, joista useimmat onnistuimme ratkaistaan osaavan projektihenkilöstön ja säännöllisen arvioinnin ansiosta. Emme kuitenkaan olisi onnistuneet ilman toimivia yhteistyöverkostoja ja kumppanuutta, joka edellytti kaikilta mukana olleilta herkkyyttä kuunnella, kykyä nähdä yhteiset intressit ja valmiutta muuttaa suuntaa tarvittaessa.

Loppuraportissa kuvaamme hankkeen keskeisiä vaiheita, oppeja ja tuloksia. Entiseen malliin liitteenä on myös Sosiaalikehityksen arviointiraportti. Loppuarvioinnin tutkijat nimesivät osuvasti *”Vaikeuksien kautta voittoon”*.

Keskeiset tulokset, vaikutukset ja lupaavat käytännöt

Projektihenkilöstö arvioi hankkeen sisältöjä, toteutusta ja tuloksia osallistujapalautteen, omien havaintojensa, ulkoisten arviointikatsausten, johtoryhmätyöskentelyn sekä kumppaneiden ja yhteistyötahojen kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Sosiaalikehitys vastasi ulkoisesta arvioinnista, jonka tärkeimpiä tehtäviä oli vaikutusten arviointi. Sosiaalikehityksen loppuarviointi on liitteenä 5. Muut arviointikatsaukset olivat väliraporttien liitteinä. Ulkoisen ja itsersioinnin toteutusta on kuvattu tarkemmin raportin sivuilla 25–26.

Viisi helposti levitettävää ja sovellettavaa koulutusta

OVI-hankkeen kehittämät koulutukset koottiin ohjaajakansioksi, jossa on printteinä ja muistitikulla ohjaajan taustamateriaalit, yhteenvedot osallistujille sekä keskustelun aikana näytettävät diat. Koulutusmateriaalit kehitettiin maahanmuuttajajärjestöjen tarpeisiin, mutta ne soveltuvat hyvin myös muiden käyttöön ja muihin kuin maahanmuuttajaryhmiin. Lisäksi ohjaajakansio antaa valmiudet hyödyntää sivustoa e-mielenterveys.fi.

Ohjaajakansio ja muistitikku ovat helppo ja taloudellinen tapa levittää materiaalia. Sähköinen jakelu mahdollistaa myös tulevaisuuden kehittämistyön ja koulutusten soveltamisen uusissa yhteyksissä. Koulutuspaketit ovat paikallisten mielenterveysseurojen ja Mielenterveysseuran asiantuntijoiden käytössä. Lisäksi kumppaniyhdistyksiin koulutettiin 21 ohjaajaa, jotka saivat valmiudet hyödyntää e-mielenterveys.fi-sivustoa sekä ohjata ryhmäkeskustelua yhdestä tai useammasta aiheesta. Näin yhdistykset voivat hankkeen päätyttyäkin kouluttaa toimijoitaan, jäseniään ja asiakkaitaan OVI-hankkeessa kehitettyjen mallien mukaisesti.

Koulutukset perustuvat OVI-hankkeessa tehtyyn kehittämistyöhön. Mielenterveysaiheisiin koulutuksiin osallistui yli 1000 maahanmuuttajataustaista ihmistä, jotka halusivat kuulla ja keskustella mielenterveydestä ja omista kokemuksistaan. Hankkeen aikana tuli ilmeiseksi, että asiallista tietoa mielenterveydestä ja palveluista tarvitaan: Mielenterveyteen liittyy paljon ennakkoluuloja, jotka johtuvat pitkälle lähtömaissa vallinneista käsityksistä ja käytännöistä. Tästä syystä kynnys tulla koulutukseen on joillekin korkea ja sen ylittämiseen tarvitaan joskus paljon motivoitua ja aiheen avaamista.

Monen maahanmuuttajan mieltä painavat maahanmuuttoon liittyvät kokemukset ja vaiheet. Moni osallistuja onkin sanonut, että olisi tarvinnut tietoa maahanmuuton psyykkisestä prosessista jo paljon aiemmin, heti maahan tultuaan. Joskus käsiteltävät aiheet nostivat ryhmäläisissä pintaan vaikeitakin kokemuksia ja ehkä pitkään piilossa pysyneitä tunteita. Näissä tilanteissa ohjaajan tehtävänä oli kannustaa osallistujaa avun piiriin. Ilahduttavan moni ottikin omasta aloitteestaan puheeksi tarpeen saada apua ja käsitellä vaikeita kokemuksiaan. Erilaisiin avunlähteisiin voi perehtyä mm. sivustolla e-mielenterveys.fi. Kynnys avun hakemiseen madaltuikin selvästi, mikä näkyi mm. asiakkuutena SOS-kriisikeskuksessa.

Luotettavan tiedon lisäksi koulutusten antina osallistujille oli havainto siitä, että he eivät ole yksin ajatustensa ja tilanteensa kanssa. Koulutusryhmien osallistujilla oli samantapaisia kokemuksia ja taustoja, joita he saattoivat jakaa vertaisten kanssa. Kynnys puhua ja kysyä oli osallistujille matala. Ennakkoluulojen puheeksi ottaminen antoi ohjaajille mahdollisuuden korjata vääriä käsityksiä ja selvittää suomalaisia käytäntöjä. Asenteiden muuttuminen oli silminnähtävää ja moni osallistujista myös kertoi koulutuksen laajentaneen mielenterveyteen liittyvää näkemystä ja avannut silmät sille, että mielenterveyttä voi ylläpitää ja vahvistaa aivan samoin kuin fyysistäkin terveyttä.

Koulutuksista kolme on suoraan sovellettavissa mihin tahansa osallistujaryhmään: Kriisissä saat apua!, Paha olo vai masennus? ja Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? soveltuvat sellaisenaan esimerkiksi Mielenterveysseuran ryhmiin ja vapaaehtoisten koulutuksiin. Miltä maahanmuutto tuntuu? ja Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen ovat ensisijaisesti suunnattu maahanmuuttajataustaisille ihmisille, mutta niistä hyötyvät myös maahanmuuttajia kohtaavat ammattilaiset ja uusia vapaaehtoisia rekrytoivat järjestöt.

TULOS: Miltä maahanmuutto tuntuu? – maahanmuuton vaiheet ja tunteet

Tavoiteltu vaikutus: Tieto maahanmuuton psyykkiseen prosessiin liittyvistä vaiheista ja tunteista auttaa ihmisiä ymmärtämään omia reaktioitaan ja tukee näin heidän selviytymistään. He saavat uskoa siihen, että erilaisten vaiheiden jälkeen tasapaino yleensä löytyy. Koulutus kannustaa myös miettimään, miten itse voi vaikuttaa omaan hyvinvointiin sekä rohkaisee hakemaan ammattiapua tarvittaessa. Myös maahanmuuttajien kanssa toimivien tahojen on hyödyllistä tunnistaa maahanmuuton psyykkiset vaikutukset, jotta he ymmärtävät kohtaamiaan ihmisiä entistä paremmin.

Kehittämideoita!

Tieto maahanmuuton psyykkisestä prosessista varhaisessa vaiheessa osana kotouttamista esim. Mielenterveysseuran kriisikeskusten ja vastaanottokeskusten yhteistyönä.

Koulutuksen eteenpäin kehittäminen maahanmuuttajia kohtaavien ammattilaisten tarpeisiin.

Koulutuksesta voisi olla hyötyä myös monikulttuurisille työyhteisöille.

TULOS: Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen

Tavoiteltu vaikutus: Maahanmuuttaja voi saada vapaaehtoistoiminnasta tukea omaan kotoutumisprosessiinsa. Koulutus kannustaa osallistumaan vapaaehtoistoimintaan, tutustumaan oman paikkakunnan mahdollisuuksiin sekä pohtimaan, mitä kaikkea vapaaehtoistoiminta voi tarjota ja millä tavalla se voi edistää kotoutumista. Yhdistykset puolestaan voivat motivoida maahanmuuttajia mukaan toimintaansa.

TULOS: Kriisissä saat apua! – Kriisit ja niistä selviytyminen

Tavoiteltu vaikutus: Kriisit kuuluvat elämään eikä kukaan voi välttyä niiltä. Koulutus auttaa tunnistamaan kriisin vaiheet, oireet ja tunteet, auttaa selviytymään kriisissä ja tukemaan kriisissä olevaa läheistä sekä rohkaisee hakemaan ammattiapua tarvittaessa.

TULOS: Paha olo vai masennus? – Masennuksen syyt, oireet, hoito ja toipuminen

Tavoiteltu vaikutus: Asiallinen tieto masennuksesta ja sen hoidosta vähentää ennakkoluuloja, auttaa masennuksen tunnistamisessa, rohkaisee hakemaan apua sekä antaa toivoa toipumisesta.

TULOS: Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? – Omat voimavarat ja hyvinvoinnin lähteet

Tavoiteltu vaikutus: Koulutus aktivoi tunnistamaan omat voimavarat ja hyvinvoinnin lähteet, herättää ajattelemaan itselle tärkeiden asioiden välistä tasapainoa sekä kannustaa miettimään, miten itse voi vaikuttaa omaan hyvinvointiin.

E-mielenterveys.fi: tietoa mielenterveydestä viidellä eri kielellä

OVI käännätti Mielenterveysseuran verkkosivuston perusosion englanniksi, somaliksi, venäjäksi ja kurdiksi (sorani). Sivustolta maahanmuuttajat saavat luotettavaa tietoa vaikeista elämäntilanteista, kriiseistä, avunhakemisesta sekä mielenterveydenhäiriöistä ja niiden hoidosta. Kumppanijärjestöjen tarpeisiin vastaavan tietopakettin julkaiseminen osana sivustoa turvaa tiedon saatavuuden myös hankkeen päätyttyä sekä tekee tiedon levittämisestä helppoa ja kustannustehokasta. Sivusto palvelee myös maahanmuuttajia kohtaavia ammattilaisia, kuten sosiaalityöntekijöitä, kriisityöntekijöitä ja vapaaehtoisia puhelinpäivystäjiä. Käännöstyön vaiheita kuvataan raportissa sivuilla 21. Sivuston sisällysluettelo on liitteenä 3.

Kehittämideoita!

Nuorille ja ikääntyneille suunnattujen osioiden kääntäminen nykyisille kielille

Koko sivuston kääntäminen uusille kielille: esim. arabia, ranska, ruotsi

Yhteistyössä on potkua! -verkosto on monikulttuurisen Suomen asialla

Laajapohjainen monikulttuurista työtä tekevien tahojen verkosto vahvistaa toimijoiden välistä yhteistyötä, vähentää etnisten ryhmien välisiä ennakkoluuloja, tehostaa tiedonkulkua, auttaa välttämään päällekkäisyyksiä ja moninkertaistaa käytettävissä olevat resurssit. Verkostossa mukana olevia tahoja ja yhteistyön tähänastisia tuloksia esitellään sivuilla 20.

Hankkeen taustalla vaikuttaneet keskeiset tarpeet

Moni maahanmuuttaja tarvitsee uusia selviytymiskeinoja ja lähiverkostoja niiden tilalle, jotka jäivät lähtömaahan. Usein mieltä painavat myös maahanmuuttoon liittyvät vaiheet ja tunteet. Tavallista on, että maahanmuuttajayhdistysten aktiivitoimijat ottavat vastaan jäsentensä kokemukset ja niistä seuraavan pahoinvoinnin ilman riittäviä välineitä suojata itseään ja tukea toisia. Mielenterveyteen liittyy myös paljon ennakkoluuloja, jotka johtuvat pitkälti lähtömaissa vallinneista käsityksistä ja käytännöistä. Asiallista tietoa mielenterveydestä ja palveluista tarvitaan.

Suomen Mielenterveysseura on yli 20 vuotta tehnyt kriisityötä ulkomaalaistaustaisten ihmisten kanssa, Helsingissä alkuun heille erikseen perustetussa kriisikeskuksessa. Sittemmin maahanmuuttajatyö tuli osaksi SOS-kriisikeskusta, joka tarjoaa maahanmuuttajataustaisille myös ryhmämuotoista varhaiskuntoutusta. Erityisosaimista maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa työskentelyyn on kertynyt myös joissakin muissa kriisikeskuksissa, kuten Lounais-Suomen mielenterveysseuran ylläpitämässä Turun kriisikeskuksessa.

Käytännön kokemusta maahanmuuttajista ja heidän elämäntilanteistaan on siis vuosien varrella kertynyt paljon. Kriisityön kontekstissa kohtaamiset ovat painottuneet erilaisiin elämän kriiseihin, kuten vaikeisiin kokemuksiin lähtömaassa ja maahanmuuttoprosessin mukanaan tuomiin haasteisiin uudessa maassa. Maahanmuuttajien kouluttamiseen ja yhteistyöhön maahanmuuttajajärjestöjen kanssa ei ole juurikaan ollut aikaa.

Esikartoitus keväällä 2006

Keväällä 2006 SOS-kriisikeskuksen erityisasiantuntija lähestyi maahanmuuttajayhdistyksiä kyselyllä, johon vastasivat kuuden yhdistyksen edustajat. Yhdistyksistä kolme sitoutui myöhemmin kumppaniksi hankkeeseen. Vastaaajilta pyydettiin näkemyksiä maahanmuuttajien parissa esiintyvistä mielenterveysongelmista, itsemurhista ja itsemurhayrityksistä. Lisäksi kysyttiin, onko yhdistyksissä käynnissä maahanmuuttajien mielenterveyttä tukevia toimenpiteitä, mitä mielenterveyspalveluja ne toivoisivat maahanmuuttajille sekä miten SOS-kriisikeskus voisi olla järjestöjen tukena tai yhteistyökumppanina.

Kaikki vastaajat toivat esille, että mielenterveysongelmista ei puhuta avoimesti. Ihmiset kuitenkin tarvitsisivat apua, koska ongelmat johtavat usein eristyneisyyteen etenkin naisten parissa. Kieltä ei opita ja lopulta kotoa ei enää lähdetä. Miesten kohdalla työttömyys johtaa usein syrjäytymiseen ja epätoivoon. Ihmiset kärsivät yksinäisyydestä ja ahdistuneisuudesta ja joitakin psyykkisesti sairastuneita löytyy eri ryhmistä. Myös itsemurhia tiedetään tapahtuneen, yritykset eivät aina tule julki. Järjestöillä ei ollut suoranaisia mielenterveyttä tukevia toimintoja, mutta puheenjohtajat kertoivat tukevana ahdistuneita yhdistyksen jäseniä usein. Vastaaajat toivoivat verkostoitumista yhteiskunnan eri palvelujen kanssa ja mielenterveyspalveluja kriisiavusta psykiatriseen hoitoon. Kielimuurin takia sairaaloissa olisi etenkin kotoutumisvaiheessa hyvä olla konsultti omasta kulttuurista. SOS-kriisikeskus nähtiin potentiaalisena yhteistyötahona edellä mainittujen tarpeiden saavuttamiseksi. Erityisesti korostettiin asiantuntijuutta, konsultointia, tiedon levittämistä ja tukea verkostoitumiseen.

Tarpeiden ja projektisuunnitelman täsmentäminen

RAY myönsi projektille rahoituksen joulukuussa 2006. Rahoitusta myönnettiin vähemmän kuin haettiin, mistä johtuen kumppaniyhdistysten kanssa sovittiin, että projekti alkaa varsinaisesti vasta kesän jälkeen syyskuussa. Projektisuunnitelman täsmentäminen rahoituspäätöksen mukaiseksi auttoi säästämään kustannuksissa. Päätös oli kaikkien hankkeen toteutukseen osallistuvien mielestä perusteltu senkin vuoksi, että projektin käynnistäminen kesälomakauden aikana olisi suurella todennäköisyydellä ollut hidasta.

Projektin valmistelu kuitenkin aloitettiin heti RAY:n päätöksen varmistuttua keväällä 2007. Huhtikuussa kumppaniyhdistykset kutsuttiin SOS-kriisikeskukseen keskustelemaan projektin toteutuksesta. Tilaisuuteen osallistui kaksi neljästä yhdistyksestä. Tapaamisessa keskusteltiin projektiin liittyvistä odotuksista ja tarpeista sekä täsmennettiin toimintasuunnitelmaa, eri tahojen rooleja projektissa sekä johto- ja ohjausryhmän kokoonpanoa ja työskentelyä. Keskustelua jatkettiin syyskuussa, jolloin paikalla olivat samat kaksi yhdistystä. Niiden

kanssa sovittiin yhdistyskäynnit lokakuun alkuun. Yhdistyskäynneillä keskityttiin kunkin yhdistyksen tavoitteisiin ja tarpeisiin sekä täsmennettiin eri tahojen rooleja ja vastuuta hankkeessa.

Suunnittelupäivät ja yhdistyskäynnit osoittivat, että yhdistysten toiveet ja odotukset olivat pitkälle samansuuntaisia. Esille nousivat muun muassa: **1)** Vertaisryhmiä tai muuta toimintaa Itä-Helsinkiin, jossa suurin osa toiminnan piirissä olevista ihmisistä asuu, **2)** Tukihenkilökoulutusta, ryhmänohjaajakoulutusta tai kouluttajakoulutusta yhdistysten vapaaehtoisille ja työntekijöille, **3)** Omankielistä materiaalia ja tilaisuuksia, joissa käsitellään esim. mielenterveysongelmia, masennusta, itsemurhia, kriisejä ja palveluja, **4)** Alustuksia, luentoja ja keskustelutilaisuuksia mainituista aiheista, **5)** Tukea tiedottamiseen erityisesti verkossa sekä **6)** Konkreettisia työ- ja toimintamalleja, jotka jäisivät elämään myös projektin jälkeen.

Alkuperäinen tarve piti paikkansa senkin jälkeen, kun osa kumppaneista vaihtui. Uusien yhdistysten tarpeet olivat pitkälle samansuuntaisia kuin esikartoitukseen vastanneilla ja alkuvaiheessa mukana olleilla.

OVI-hankkeen vuodet pähkinäkuoressa

Hanke käynnistyy syksyllä 2007

Projektijohtaja ja -suunnittelija aloittivat työt. Painopisteinä olivat kumppaniyhdistysten tarpeiden ja sitoutumisen selvittäminen, projektisuunnitelman ja talousarvion täsmäntäminen rahoituspäätöksen mukaiseksi, projektiorganisaation rakentaminen, nettisivujen ja esitteiden suunnittelu ja toteutus sekä kahden projektityöntekijän rekrytointi ja työpisteiden perustaminen.

Muutosten vuosi 2008

Projektityöntekijät aloittivat työt. Alkuvuodesta kaksi kumppaniyhdistystä jäi lopulta pois hankkeesta. Painopisteiksi valitut koulutusten ja verkostotyön kehittäminen, työryhmän työskentelyn hiominen ja tutkimuksen valmistelu eivät edenneet suunnitellusti. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen, työryhmän käytäntöjen löytäminen, kouluttajavalmiuksien lisääminen ja ulkoisen arvioinnin kilpailuttaminen veivät ennakoitua enemmän aikaa. Syksyllä projektijohtaja joutui yllättäen selkälöykäykseen ja pitkälle sairauslomalle. Muutoksilla oli eniten vaikutusta verkostotyöhön ja tutkimuksen valmisteluun. Koulutuksia pidettiin 8, osallistujia oli 72.

Uusia käännteitä ja painotuksia vuonna 2009

Toinen projektityöntekijöistä jäi äitiyslomalle. Sijaisen ensisijaiseksi työtehtäväksi tuli e-mielenterveys.fi-sivuston kääntäminen venäjäksi. Muiden kielten käännöstyöt eivät käynnistyneet suunnitellusti, eikä tutkimusta ei päästy vielä aloittamaan. Myös kumppaneiden keskinäistä yhteistyötä olisi voinut olla enemmän. Syksyllä projektisuunnittelija joutui selkensä vuoksi pitkälle sairauslomalle. Myös onnistumisia oli monia: Hankkeeseen sitoutui uusina kumppaneina kaksi isompaa maahanmuuttajajärjestöä, Mielenterveysseuran ja kumppaneiden välinen yhteistyö tiivistyi, verkostotyö konkretisoitui ja jokainen kumppani löysi ainakin yhden uuden yhteistyötahon hankkeen luomista verkostoista. Koulutusten painopistettä siirrettiin selkeästi mielenterveysosaamiseen ja näiltä osin koulutukset avattiin kaikille maahanmuuttajille. Kolme mielenterveysaiheista koulutusta valmistui. Yhteensä koulutuksia pidettiin 11, osallistujia oli 122.

Isoja onnistumisia vuonna 2010

Työryhmä oli koko vuoden täysilukuinen. Suomen Somaliliiton uuden johdon kanssa sovittiin yhteistyöstä, joka alkoi vauhdilla vuoden lopussa. Muiden kumppaniyhdistysten ja Mielenterveysseuran välinen kumppanuus syveni säännöllisten yhdistyspalaverien ja konkreettisen yhteistyön kautta. Myös verkostotyö oli tuloksellista. Koulutusten määrä moninkertaistui ja tarjonta monipuolistui. Yhteensä 65 koulutukseen osallistui 584 ihmistä. Sivuston kääntämiseen liittyi yllättäviä hankaluuksia: Ostopalveluna hankittu englanninno valmistui laatuongelmien vuoksi vasta marraskuussa, kurdinkielisestä (sorani) käännöksestä päästiin sopimaan

vasta joulukuussa ja somalinkielisen kääntäjän etsiminen siirtyi seuraavaan vuoteen. Suunnitelma hankkeessa tehtävälle selvitykselle valmistui tarkennetun tavoitteen mukaisesti elokuussa. Aineistoa ehdittiin kerätä yhdestä ryhmäkeskustelusta.

Kääntämistä ja juurruttamista vuonna 2011

Viimeisen vuoden painopisteinä olivat koulutusmateriaalien paketointi ja juurruttaminen sekä käännösten julkaiseminen. Peruskoulutuksia pidettiin tavoitteen mukaisesti vähemmän: 42 koulutusta, joissa osallistujia 440. Hoitovapaalla ollut työntekijä palasi syksyllä työhön ja otti hoitaakseen viivästyneen somalinkielisen käännöksen tarkastamisen. Hankkeen kehittämä koulutuskansio ”Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Työvälineitä maahanmuuttajien tukemiseen, uusien vapaaehtoisten rekrytoimiseen ja hyvinvointia lisäävien ryhmien ohjaamiseen” annettiin Suomen Mielenterveysseuran ja paikallisseurojen asiantuntijoiden käyttöön. Kumppaneille pidettiin lisäksi ohjaajakoulutuksia, joissa 21 osallistujaa sai valmiudet ohjata hankkeen kehittämiä koulutuksia ja hyödyntää e-mielenterveys.fi-sivustolla olevaa tietopakettia jatkossa. Hanke päättyi.

Kehittämiseen tarvitaan ammattitaitoinen ja toimiva työryhmä

”Hankkeen vahvuutena on ollut koko sen toteuttamisen ajan projektihenkilöstön asiantuntemus ja säännöllinen itsearviointi, jota on tuettu dokumentoinnilla ja seurannalla” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi 2011, sivu 5)

Kehittämisprojektissa havaittuun tarpeeseen lähdetään etsimään vastausta keinoilla, joiden muodosta ja toimivuudesta ei vielä suunnitelmaa laadittaessa ole varmuutta. On vain oletuksia siitä, mikä saattaisi toimia. Kokeilun kautta selviää, miltä osin oletukset pitivät paikkansa. Usein parhaimpaan lopputulokseen päästään vasta usean yrityksen, jokusen erehdyksen sekä säännöllisen seurannan ja arvioinnin kautta. Tämä edellyttää sekä suunnitelmallisuutta että luovuutta: päämäärän ja tavoitteiden tulee olla selkeitä, mutta niiden lisäksi tarvitaan rohkeutta kokeilla, kykyä oppia erehdyksistä ja valmiutta muuttaa suuntaa tarvittaessa. Oppiminen, suunnan muuttaminen ja toimivien ratkaisujen löytäminen edellyttää työryhmältä keskinäistä luottamusta, avointa vuorovaikutusta ja arvioivaa työtettä. Kehittämistyön luonteesta johtuen työryhmän muodostamiseen, tutustumiseen ja työkäytäntöjen muovautumiseen kannattaa ja täytyy käyttää aikaa. Samasta syystä henkilöstömuutokset vaikuttavat aina syvästi hankkeen toteutukseen.

Työryhmän muodostaminen ja käytäntöjen hiominen

Hankkeeseen oli saatu varsin hyvät henkilöstöressurit: projektijohtaja, projektisuunnittelija ja kaksi projektityöntekijää. Projektille myönnetty rahoitus oli siinä määrin haettua pienempi, että projektin käynnistäminen siirrettiin syksyyn 2007 ja henkilöstö päätettiin rekrytoida porrastetusti Projektijohtajaksi ja -suunnittelijaksi valittiin 1.9. alkaen Mielenterveysseuran hankkeissa pitkään työskennelleet Sari Nyholm ja Jouni Saarelainen.

Projektityöntekijöiden aloitus siirrettiin vuoden 2008 alkuun. Vähemmistövaltuutetun toimistosta varmistettiin etukäteen, millä tavoin rekrytointiprosessi toteutuu ketään syrjimättä. Myös maahanmuuttajia rohkaistiin hakemaan projektityöntekijän tehtävään. Työpaikkailmoitus julkaistiin marraskuussa työministeriön internet-sivuilla ja Metro-lehdessä. Lisäksi sitä jaettiin laajasti yhteistyöverkostoihin. Määräaikaan mennessä saapui 141 hakemusta. Projektijohtaja haastatteli SMS:n erityisasiantuntijan kanssa 11 hakijaa. Valituiksi tulivat darinkielentaitoinen iranilaissyntyinen Farzaneh Hatami Landi 2.1. ja somalialaissyntyinen Sabad Yussuf 21.1.alkaen.

Uuden työryhmän käytäntöjen löytäminen vie aina aikaa. Näin erityisesti kehittämishankkeissa, joissa työryhmä kehittää työnsä sisällöt itse. Tällä kertaa sisältöjä rakennettiin yli kieli- ja kulttuurirajojen. Yhteisen työskentelyn hiomiseen panostettiin paljon vuonna 2008. Painopisteinä olivat tutustuminen, perehdyttäminen, koulutusvalmiuksien lisääminen, toimenkuvien tarkentaminen sekä tiimin sisäisen työnjaon, seurantamenetelmien ja dokumentoinnin kehittäminen. Toimenkuvia, työnjakoa ja dokumentointia kehitettiin läpi hankkeen.

Vastoinkäymisiä, henkilöstövaihdoksia ja onnistuneita ratkaisuja

Vuosina 2008 ja 2009 OVI-työryhmä työskenteli yhteensä lähes puoli vuotta yhden hengen vajaamiehityksellä. Syksyllä 2008 projektijohtaja joutui yllättäen selkälölkäykseen ja kuuden viikon sairauslomalle. Helmikuun 2009 alussa äitiyslomalle jääneelle projektityöntekijälle palkattiin sijainen lähes kolme kuukautta myöhemmin huhtikuussa. Elokuussa 2009 projektisuunnittelija joutui selkensä vuoksi kuudeksi viikoksi sairauslomalle. Sairaustilanne ja henkilöstömuutos edellyttivät töiden uusjakoa ja lisäpanostusta koko työryhmältä. Lisäksi sijaisen rekrytointi ja perehdyttäminen sitoivat jälleen projektijohtajan työaika.

Sijaisen aloitusta siirtämällä katettiin äitiyslomasta aiheutuneita lisäkustannuksia. Muuttunutta tilannetta hyödynnettiin rekrytoimalla sijaiseksi venäjänkielinen sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, jonka pääasiallisena työtehtävänä oli e-mielenterveys.fi-sivuston kääntäminen venäjäksi. Näin säästettiin käännöskustannuksissa ja kevennettiin perehdyttämistä kaikkiin projektityöntekijän toimenkuvan osa-alueisiin. Valituksi tuli venäläissyntyinen Olga Juntunen, joka aloitti työt huhtikuun lopussa.

Vaikka rekrytointi oli onnistunut, sijainen asettui nopeasti osaksi työryhmää ja äitiyslomalainen informoi aina hyvissä ajoin omista suunnitelmistaan, sijaisjärjestelyllä oli vaikutuksia kehittämistyöhön. Ajoittain esimerkiksi suunnittelua hankaloitti epätietoisuus siitä, minkä kieliryhmän edustaja hankkeessa työskentelee. Sijaisuutta jatkettiin kaikkiaan kolmesti (20.4.09–29.1.10, 30.1.–30.9.10, 1.10.10–31.8.11 ja 1.9.–16.9.11). Alkuvaihetta lukuun ottamatta sijainen hoiti kaikkia projektityöntekijän työtehtäviä.

Toimiva kumppanuus oli onnistumisen edellytys

”Hankkeen toimivuuteen ja sen myötä tulosten syntymiseen on vaikuttanut se, että hanketyöntekijät ovat sekä kuunnelleet kumppaniyhdistysten mielipiteitä että hyödyntäneet niitä kehittämistyössä: OVI-hanke ei ole vain koonnut palautetta, vaan toiminut sen mukaisesti ja muuttanut tarvittaessa linjauksia.” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi 2011, sivu 5)

Kumppanuuden rakentaminen edellyttää luottamusta ja avointa vuorovaikutusta. Alkuun yhteistyötä hidasti kumppaniyhdistysten vaihtuminen. Tavoitteiden kirkastuminen ja konkreettinen toiminta syvensivät kumppanuutta vuodesta 2009 alkaen. Samana vuonna hankkeeseen liittyi vielä kaksi kumppanijärjestöä. OVI toteutettiin yhdessä Irakin Työllistämisyhdistyksen, Monika-Naiset liiton, Berden, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liiton ja Suomen Somaliliiton kanssa. Kumppanuutta ja sen vaiheita tarkastellaan tässä kappaleessa kokonaisuutena. Yhteistyötä yksittäisen yhdistyksen kanssa kuvataan liitteessä 1.

Sitoutuminen ja avoin vuoropuhelu

Kumppanuushankkeessa yhteistyöhön ja vuoropuheluun panostaminen on kaikkien osapuolten sitoutumisen ja tulevan yhteistyön kannalta välttämätöntä. Keväällä 2008 projektihenkilöstö, johto- ja ohjausryhmä työstiivät hankkeeseen liittyviä riskejä. Kaikki pitivät kumppanuuden todennäköisimpinä riskeinä sitoutumista ja eriäviä näkemyksiä sisältökysymyksissä. Lähes kaikki riskit katsottiin voitavan palauttaa siihen, ovatko eri tahot sitoutuneita hankkeeseen ja sen sisältöihin. Keinoina riskin pienentämiseksi pidettiin aitoa vaikutusmahdollisuutta sisältöihin, yhteistä suunnittelua sekä avointa keskustelua odotuksista, tarpeista ja tarjonnasta.

Eriäviä näkemyksiä sisältökysymyksissä pidettiin itsestään selvänä, positiivisena ja välttämättömänä asiana. Keskustelua sisältökysymyksistä tarvitaan, sillä ilman sitä kehittämistyötä ei voi tehdä. Yhdistysten perustehtävistä nousee luonnollisesti erilaisia odotuksia ja tarpeita hanketta kohtaan. Toimijoiden tulee löytää yhteinen ymmärrys asioista, joista tulee olla samaa mieltä sekä niistä, joista voidaan olla eri mieltä.

Mitä kumppanuus antoi ja edellytti?

Maahanmuuttajayhdistyksille kumppanuus tarjosi mahdollisuuden kehittää omaa toimintaa hankkeelle myönnettyillä resursseilla. Yhdistyksillä oli mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia konkreettisia tekoja hankkeessa tehtiin maahanmuuttajajärjestöjen osaamisen, toiminnan ja verkostojen kehittämiseksi. Tarpeita kartoitettiin

kaikille yhteisissä työryhmissä ja yhdistyskohtaisesti. Kehittämistyö edellytti mahdollisuutta osallistua yhdistyskohtaisiin palavereihin, hankkeen työryhmiin sekä yhdistyksen valitsemiin koulutuksiin ja tilaisuuksiin.

Mielenterveysseuralle kumppanuus tarjosi mahdollisuuden laajentaa verkostoja ja edistää mielenterveyttä uudessa toimintaympäristössä. Yhteistyö maahanmuuttajajärjestöjen kanssa oli Mielenterveysseuralle melko uutta. Projektihenkilöstöltä kumppanuus edellytti tiivistä yhteydenpitoa, kumppaneiden kuulemista ja kykyä muuttaa kumppaneiden esille tuomat tarpeet käytännön toiminnaksi.

Osa kumppaniyhdistyksistä vaihtui

Projektissa oli hakuvaiheessa mukana neljä maahanmuuttajajärjestöä, jotka olivat sitoutuneet hankkeeseen kirjallisesti syyskuussa 2006. Niistä **Irakin Työllistämisyhdistys IRTY ry** ja **Monika-Naiset liitto ry** osallistuivat alusta asti yhteiseen työskentelyyn. Syksyn 2007 aikana tuli ilmeiseksi, että **Afganistanin Kehitys- ja Yhteistyöjärjestö ADCO ry** ja **Somali nuorten ja perheiden tuki Brothers Sonpet ry** eivät pystyisikään osallistumaan hankkeessa tehtävään kehittämistyöhön. Yhdistysten edustajat eivät osallistuneet yhteisiin työryhmiin, mikä hankaloitti merkittävästi työryhmien työskentelyä sekä hidasti kumppanuuden rakentumista ja syvenemistä. Valitettavasti näiden yhdistysten tilanne ei käydyistä keskusteluista huolimatta selkeytynyt syksyllä.

Keskustelija ADCO:n ja Sonpetin sitoutumisesta ja osallistumismahdollisuuksista jatkettiin alkuvuodesta 2008. Usean keskustelun jälkeen yhdistykset päättivät jäädä pois hankkeesta. Syitä on varmasti monia, ehkä keskeisimpänä monille vapaaehtoisjärjestöille liiankin tuttu aktiivitoimijoiden vähyys ja muutokset heidän elämäntilanteissaan. Projektihenkilöstön arvio on, että yhdistykset eivät täysin tienneet, mihin ne olivat puolitoista vuotta aiemmin sitoutuneet. Vasta hankkeen käynnistyttyä tuli näkyväksi, mitä kaikkea yhdistykset voivat – ja toisaalta eivät voi – projektista saada ja mitä hankkeeseen osallistuminen kumppaniyhdistyksiltä edellytti.

Neuvottelut uusista kumppanuuksista käynnistettiin helmikuussa 2008 ja niitä käytiin kevään aikana kolmen eri yhdistyksen kanssa. Neuvottelujen tuloksena yhteistyöhön sitoutui somalialaistaustainen **Berde ry**. Ajankäytön lisäksi epäselvä kumppanuustilanne heijastui hankkeessa tehtävään kehittämistyöhön siten, että kaikkia koulutuksiin ja verkostotyöhön liittyviä tavoitteita ei päästy tämentämään. Myöskään kehittämistyö hankkeen eri työryhmissä ei päässyt jännevöitymään ja syvenemään toivotusti. RAY:n edustajan sovittiin, että näistä syistä neljättä kumppania haetaan vasta vuonna 2009.

Neljännän kumppanin sitoutuminen hankkeeseen asetettiin yhdeksi avaintavoitteeksi vuodelle 2009. Ulkoisen arvioinnin suosituksesta kumppaniksi etsittiin järjestöä, joka olisi kyllin suuri ja riittävän hyvin resursoitu. Näin sillä olisi enemmän mahdollisuuksia sitoutua toimintaan, turvata kehittämistyön jatkuvuus sekä levittää hankkeesta kertyvää tietoa ja kokemusta. Isomman järjestön kautta olisi myös mahdollista tavoittaa enemmän maahanmuuttajia. Kumppanineuvotteluille asetettu tavoite toteutui yli odotusten, kun **Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto FARO** ja **Suomen Somaliliitto** sitoutuivat yhteistyöhön syksyllä 2009.

Yhteisen kielen ja ymmärryksen löytäminen vei aikaa

Työtä yhteisen vision eteen tehtiin ja sitä kirkastettiin pitkin matkaa, mutta työskentely oli hidasta. Osaksi työskentelyä hidasti se, että yhdistysten edustajat eivät aina päässeet osallistumaan työryhmien työskentelyyn ja osa edustajista vaihtui. Täyttä varmuutta ei myöskään aina ollut siitä, kuinka vahvasti koko yhdistys oli hankkeen takana tai perillä sen tavoitteista. OVI-työryhmä tarjoutui useaan otteeseen vierailemaan yhdistysten hallitusten kokouksissa ja muissa tilaisuuksissa, joissa yhdistyksen toimijat olisivat laajemmin koolla. Monika-Naiset liitto ja Suomen Somaliliitto tarttuivat mahdollisuuteen syksyllä 2010.

Oman haasteensa kaikille hankekumppaneille yhteisen vision rakentamiselle toi se tosiasia, että Monika-Naiset liiton toiminta on huomattavasti muita kumppaniyhdistyksiä vankempaa: Liitolla on palkattua henkilöstöä, vahva asiantuntija-asema, valtakunnallista toimintaa ja laajat yhteistyöverkostot. Toisaalta, juuri näiden tekijöiden ansiosta Monika-Naiset liitto osallistui aktiivisesti työryhmien työskentelyyn ja koulutuksiin.

Vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset saattoivat sijoittaa vain rajallisen määrän aikaansa hankkeeseen. Tämä haastoi toimijat etsimään parasta mahdollista tapaa toteuttaa tiivistä yhteistyötä ketään liaksi rasittamatta. Toisaalta, näkyväksi tuli myös se, että yhteistyö edellyttää selkää yhteistä päämäärää. Kaikilla hankekumppaneilla oli halua, kykyä ja valmiutta työskennellä yhteisen vision eteen silloin, kun tavoite oli konkreettinen ja yhteisesti ymmärretty. Tästä loistavana esimerkkinä oli syksyllä 2008 järjestetty Maahanmuuttoviraston kyselytunti.

Tukea ja apua käytännön asioissa

Heti alkuun tuli selkeästi näkyväksi se, että vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset tarvitsivat tukea ja ohjausta yhdistystoimintaan liittyvissä käytännön kysymyksissä. Sekä Berdessä että IRTY:ssä jouduttiin ratkomaan muassa tiloihin, rahoitukseen ja toimijapulaan liittyviä kysymyksiä. Nämä asiat sitoivat luonnollisesti paljon yhdistysten edustajien aikaa ja menivät muun kehittämistyön edelle. Projektihenkilöstö osallistui tarpeen ja tilanteen mukaan ratkaisujen etsimiseen muun muassa kokoamalla tietoa vapaista toimitiloista ja erilaisista rahoitusmahdollisuuksista sekä kommentoimalla avustushakemuksia ja yhdistysten muita asiakirjoja. Tarve ohjaukselle väheni hankkeen edetessä. Osaltaan tähän saattoi vaikuttaa aiempien vuosien ohjaus ja yhdistystoimintaan liittyvät koulutukset sekä tiivistynyt yhteistyö Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomon kanssa, jonka perustehtävänä on maahanmuuttajajärjestöjen tukeminen yhdistysasioissa. Ulkoisessa arvioinnissa yhdistykset nostivat ohjauksen ja tuen yhdeksi hankkeen keskeisistä anneista.

Kumppanuus alkoi syventyä vuodesta 2009 alkaen

Hanketoimijoiden välisen kumppanuuden syveneminen asetettiin yhdeksi avaintavoitteeksi vuodelle 2009 ja se saavutettiin osittain. Projektihenkilöstö alkoi pitää kumppaneihin aiempaa säännöllisemmin ja tavoitteellisemmin yhteyttä ja kumppanuus yhdistysten kanssa alkoi syventyä. Poikkeuksena oli Suomen Somaliliitto, jonka kanssa kumppanuus ei ensimmäisen syksyn aikana edennyt käytännön toiminnaksi.

Yrityksistä huolimatta kumppaneiden välinen tutustuminen ja keskinäinen yhteistyö ei kuitenkaan lisääntynyt vielä vuonna 2009. Osallistuminen Maahanmuuttoviraston kyselytuntien suunnitteluun ja ohjausryhmätyöskentelyyn oli melko vähäistä. Sen sijaan johtoryhmä työskenteli aktiivisesti. Työryhmien kokousaikatauluista oli sovittu yhdessä etukäteen ja syksystä 2009 alkaen kokoukset pidettiin virka-ajan jälkeen, jotta myös vapaaehtoistoimijoilla olisi mahdollisuus osallistua niihin.

Projektihenkilöstö pyrki tavoitteellisesti panostamaan yhteiseen suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin. Myös kumppaneiden keskinäistä yhteistyötä haluttiin tukea. Projektin johtoryhmän linjauksen mukaisesti yhdistysten välistä yhteistyötä ei kuitenkaan pidetty itsetarkoituksena. Yhteistyön todettiin edellyttävän aitoja yhteisiä intressejä, joita ei aktiivisesta kannustuksesta huolimatta tuntunut alkuun löytyvän. Konkreettiset yhteistyön paikat tulivat näkyviksi vuonna 2010 yhdistyskohtaisten toimintasuunnitelmien kautta. OVI nosti yhteiseen keskusteluun sellaiset tavoitteet, jotka olivat sisältyneet useamman kumppanin suunnitelmiin. Lienee perusteltua sanoa, että ilman hanketta yhdistykset eivät olisi tulleet tietoisiksi toistensa suunnitelmista, eikä voimavarojen yhdistäminen olisi tullut mahdolliseksi. Onnistuneita esimerkkejä olivat vuonna 2010 toteutettu seminaari etnisten ryhmien välisistä ennakkoluuloista sekä keskustelutilaisuus lasten kasvattamisesta ja vanhemmuudesta. Toteutukseen osallistuivat kaikki kumppanit paitsi Somaliliitto, jonka kanssa yhteistyö oli vasta alkamassa.

Koulutuksista tietoa ja työvälineitä

”Koulutusten avulla saatiin asennoitumisen muutosta mielenterveysasioita kohtaan. Kokonaisuutena mielenterveyttä koskeva tietotaitous on lisääntynyt kumppaniyhdistyksissä ja verkostotahoilla OVI-hankkeen vaikutuksesta. Hanke on nostanut esille tarpeen vaikuttaa myös jatkossa maahanmuuttajien mielenterveyteen liittyviin asioihin (...) Koulutusten ja teemakeskusteluiden kautta on tapahtunut asenteiden muutosta, sillä ne ovat madaltaneet kumppaniyhdistysten jäsenten kynnystä keskustella tabuksi mielletystä mielenterveysteemasta. Vaikka koulutusten ja teemakeskusteluiden vaikutuksia osallistujien arkeen ei voi arvioida, koulutusten avulla yhdistysten jäsenet ovat saaneet tietoa siitä, mistä he voivat tarvittaessa hakea apua.” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi 2011, sivu 8)”

Alun perin hankkeen tehtävänä oli kehittää ja toteuttaa koulutuksia, jotka lisäävät maahanmuuttajajärjestöjen toimintaedellytyksiä ja mielenterveysosaamista. Koulutukset toteutettiin pääosin projektihenkilöstön toimesta ja alkuun niitä markkinoitiin vain kumppaniyhdistysten toiminnan piirissä oleville ihmisille. Vuonna 2009 tehtiin uusia linjauksia, jotka perustuivat ulkoisen arviointitutkimuksen ja projektihenkilöstön tekemiin arvioihin. Koulutuksissa päätettiin keskittyä mielenterveysteemoihin, joiden osalta koulutukset avattiin myös muille maahanmuuttajataustaisille ihmisille. Tehdyt linjaukset osoittautuivat oikeiksi. Koulutuksia pidettiin vuonna 2010 selkeästi aiempaa enemmän. Samalla hankkeelle kertyi paljon arvokasta kokemusta ja palautetta, joiden pohjalta koulutusten sisältöjä ja toteuttamistapaa voitiin kehittää edelleen. Mielenterveysaiheisille koulutuksille oli selvä tarve ja tilaus. Jatkossa hankkeen kehittämät materiaalit ovat ohjaajakoulutuksen käyneiden kumppaneiden sekä Suomen Mielenterveysseuran ja paikallisten mielenterveysseurojen asiantuntijoiden käytössä. Yhteenveto hankkeen koulutuksista ja osallistujamääristä on liitteenä 2. Kumppanikohtaista toteumaa tarkastellaan liitteessä 1.

Aluksi vain kumppaniyhdistyksille

OVI-hankkeen koulutukset suunniteltiin kumppaneita varten, niiden esille tuomiin tarpeisiin. Ensimmäiset tarvekartoitukset tehtiin ennen hankkeen käynnistämistä ja tavoitteita täsmennettiin vuosittain. Kumppaneiden tarpeisiin vastattiin koulutustarjonnalla, josta jokainen yhdistys saattoi valita itselleen hyödylliset vaihtoehdot. Yhdistykset pääsivät myös vaikuttamaan koulutusten sisältöihin ja toteutustapaan. Tulkkaukset ja lastenhoito järjestettiin tarpeen mukaan.

Liikkeelle muiden tarjoamista koulutuksista

Koulutustoiminta aloitettiin järjestämällä IRTY:lle ja Monika-Naiset liitolle neljä asiantuntijaluentoa maahanmuuttoprosessista ja vanhemmuuden tukemisesta. Alustajina toimivat SOS-kriisikeskuksen asiantuntijat. Lisäksi Monika-Naiset liiton työntekijät pääsivät projektin kustantamana Mielenterveyden Ensiapu® 2 -koulutukseen Mielenterveysseuran Koulutuskeskuksessa. Tällä tavoin alusta asti mukana olleet yhdistykset pääsivät kiinni toivomiinsa aiheisiin samalla, kun projektihenkilöstö suunnitteli muita koulutussisältöjä ja lisäsi omia kouluttajavalmiuksiaan.

Molemmat projektityöntekijät suorittivat kevään 2008 aikana Mielenterveyden Ensiapu® 1 -koulutuksen ja siihen liittyvän ohjaajakoulutuksen. Kesän jälkeen ilmeni, että ohjaajaksi pätevytyminen edellytti pilottikoulutusryhmän kokoamista. Koska molemmat työntekijät tarvitsivat kouluttajakokemusta ennen kumppaneille suunnattuja koulutuksia, koottiin kummallekin syyskuun aikana oma pilottiryhmä. Lokakuussa toteutettuihin koulutuksiin osallistui monikulttuurista työtä tekeviä yhteistyötahoja. Ensimmäinen OVI-hankkeen toteuttama Mielenterveyden Ensiapu® 1 -koulutus kumppaneille järjestettiin joulukuussa.

Koulutusten suunnittelu ja järjestäminen oli ajoittain hankalaa

Kumppaneiden tarpeisiin vastaavien koulutusten kehittäminen aloitettiin keväällä 2008 koulutuksista ryhmänohjaajille ja ryhmätoiminnasta vastaaville. Suunnittelutyö osoittautui hitaaksi ja työlääksi vaiheessa, jossa työntekijät perehtyivät tehtäviinsä, rakensivat keskinäistä luottamusta ja ottivat hankekokonaisuutta haltuun.

Ryhmänohjaamiseen liittyvistä koulutuksista päätettiin luopua syksyllä 2009, kun työryhmä tuli tietoiseksi Suomen Pakolaisavun VeTo-verkon vertaisohjaajamallista ja kehitteillä olleesta koulutuskokonaisuudesta, jo-

hon OVI ja sen kumppanit voisivat osallistua. Ohjaajien kouluttaminen ei myöskään enää tässä vaiheessa ollut ajankohtaista muille kuin Monika-Naiset liitolle, jonka työntekijöiden tarpeisiin OVI vastasi Mielenterveysseuran Koulutuskeskuksen Ryhmätyöskentelyn menetelmät -koulutuksella.

Myös uusien koulutustarpeiden kartoittamiseen ja valmiiden koulutusten markkinointiin liittyi haasteita, joista osa johtui OVI-työryhmän sisäisistä epäselvyyksistä ja vajaamiehityksestä. Syksyn 2009 aikana tuli kuitenkin ilmeiseksi, että koulutusten toteutuminen ei riippunut pelkästään projektihenkilöstön panoksesta. Kumppaneiden toimijoilla oli vain rajallisesti aikaa osallistua tarjolla oleviin koulutuksiin. Tieto koulutuksista, niiden sisällöistä ja sovitusta käytännöistä ei myöskään aina tuntunut välittyvän yhdistyksiin asti. Tiedonkulun parantamiseksi OVI osallistui koulutussisältöjen ja niistä saatavan hyödyn avaamiseen ja tarjoutui esimerkiksi useaan otteeseen esittelemään koulutuksia yhdistysten kokouksissa ja tilaisuuksissa.

Koulutustarjonta monipuolistui vuonna 2009

OVI-hankkeen koulutustarjontaa kehitettiin ja monipuolistettiin vuonna 2009, jolloin työryhmä panosti koulutusten markkinointiin ja sai valmiiksi kolme uutta mielenterveysaiheista koulutusta: Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?, Miltä maahanmuutto tuntuu? ja Kriisissä saat apua!. Koulutuksia viimeisteltiin ja selkeytettiin seuraavana vuonna saadun kokemuksen ja palautteen pohjalta. Lisäksi syksyllä 2010 valmistui vielä kaksi koulutusta: Paha olo vai masennus? ja Vapaaehtoistyö tienä kotoutumiseen.

Yksi esimerkki kehittämistyöstä on Miltä maahanmuutto tuntuu? -koulutus, jota ohjasivat aiemmin SOS-kriisikeskuksen työntekijät. Syksyllä 2009 toteutettiin sisäinen koulutusprosessi, jonka aikana OVI-henkilöstö pätevoityi kouluttamaan aiheesta. Neljäs työntekijä koulutettiin vuonna 2010. Tämän jälkeen valtaosa hankkeen koulutuksista voitiin toteuttaa projektihenkilöstön toimesta, eikä hanke enää ollut riippuvainen muiden aikatauluista ja resursseista. Kehittämistyön tuloksena myös koulutuksen nimi muuttui aiempaa selkeämmäksi: ”Maahanmuuton psyykinen prosessi – erilaisia vaiheita ja tunteita” vaihtui yksinkertaiseen muotoon ”Miltä maahanmuutto tuntuu?”.

Keväällä 2010 kokeiltiin kaikille avoimia, suomenkielisiä koulutuksia, jotka eivät toimineet odotetusti. Niihin liittyvät järjestelyt ja tiedottaminen sitoivat valtavan määrän työaikaa ja veivät tilaa muulta toiminnalta. Laajasta ja säännöllisestä markkinoinnista huolimatta valtaosa avoimista koulutusryhmistä jouduttiin perumaan osallistujamäärän vuoksi. Kaikkiaan vuonna 2010 peruttiin 32/39 koulutusta, minkä vuoksi niistä päätettiin luopua kokonaan. Huomionarvoista on, että kantaväestön kiinnostus koulutuksia kohtaan oli melko suurta.

Uusia linjauksia ja kohderyhmiä

Syyskaudella 2009 tehtiin uusia linjauksia, joissa huomioitiin ulkoisen arvioinnin suositukset ja projektihenkilöstön tekemät havainnot. Ensinnäkin, koulutusten painopiste siirrettiin selkeästi mielenterveyteen. Yhdistyskoulutukset toteutettaisiin jatkossa yhteistyönä tai niiden tahojen toimesta, joiden perustehtävänä oli maahanmuuttajayhdistysten tukeminen. Näin OVI-hanke toi eniten lisäarvoa monikulttuuriseen kenttään ja saattoi keskittyä omaan erityisosaamiseensa. Samalla karsittiin päällekkäisyyksiä muiden toimijoiden kanssa ja voitiin suunnata hankkeen resurssit mielenterveysaiheisten koulutusten kehittämiseen ja järjestämiseen.

Toinen linjaus liittyi projektihenkilöstön aloitteeseen, josta sovittiin rahoittajan kanssa marraskuussa: Mielenterveysaiheiset koulutukset olisivat jatkossa avoimia myös muille kuin kumppaniyhdistysten toiminnassa oleville maahanmuuttajille. Tällä tavoin tieto leviäisi mahdollisimman laajalle joukolle, kokemusta arvioinnin pohjaksi saataisiin riittävästi eikä koulutusten toteuttaminen olisi liiaksi riippuvainen kumppaniyhdistysten toimijoiden rajallisista aikaresursseista. Muutos ei edellyttänyt lisärahoitusta: koulutukset olivat edelleen kaikille osallistujille maksuttomia, mutta tulkauksen hanke kustansi tarvittaessa ainoastaan kumppaniyhdistyksilleen. Kohderyhmän laajentaminen tuotti välittömästi tulosta: yhteistyökumppaneille loppuvuodesta järjestettyihin koulutuksiin osallistui 55 ihmistä, joilta saatiin arvokasta palautetta kehittämistyön tueksi.

Yhtenä tuloksena edellä kuvatusta linjauksesta oli laaja Yhdistys toimijana ja työllistäjänä -järjestökoulutus, joka toteutettiin Monika-Naiset liiton ja Helsingin kaupungin TTT-projektin kanssa syksyllä 2009. 35-tuntiseen koulutuskokonaisuuteen osallistui FARO:n, IRTY:n ja Monika-Naiset liiton jäsenjärjestöjen toimijoita. Osallistujilla ja heidän edustamillaan yhdistyksillä oli mahdollisuus yksilölliseen neuvontaan kaikista koulutuksen teemoista. Tätä mahdollisuutta ei juurikaan hyödynnetty.

Koulutusten määrä moninkertaistui vuonna 2010

Hankkeen koulutustoiminta pääsi täyteen vauhtiin vuonna 2010, jolloin OVI piti yhteensä 65 koulutusta. Edellisenä vuonna tehdyn linjauksen mukaisesti valtaosa koulutuksista käsitteli mielenterveyteen liittyviä teemoja (63/65). Osallistujia koulutuksissa oli 584 ja heistä 526 maahanmuuttajataustaisia. Naisia oli 429 ja miehiä 155. Koulutuksista 25 toteutettiin suomeksi, 21 projektityöntekijöiden toimesta venäjäksi, persiaksi tai dariksi ja 19 ulkopuolisen tulkin kanssa. Kasvu oli edelliseen vuoteen verrattuna huimaa: silloin toteutui ainoastaan 11 koulutusta, joista kahdeksan oli mielenterveysaiheisia. Osallistujia oli 122.

Suurin osa koulutuksista toteutettiin verkostokumppaneiden kanssa, kun taas kumppaniyhdistysten osuus osallistujista jäi paljon tavoiteltua pienemmäksi (115). Positiivisena poikkeuksena oli Monika-Naiset liitto, jonka piiristä koulutuksiin osallistui 73 ihmistä. Muiden kumppaniyhdistysten osallistujamäärät jäivät 8-16 välille.

Pidempää koulutusprosesseja voi suositella

Prosessimuotoisissa koulutuksissa mielenterveysaiheiset koulutukset käytiin läpi aihe aiheelta. Saadut kokemukset olivat erittäin positiivisia: osallistujat ja kouluttajat ehtivät tutustua paremmin, luottamus kasvoi ja mielenterveyttä voitiin tarkastella monesta eri näkökulmasta. Prosessit aloitettiin yleensä puhumalla maahanmuuttoon liittyvistä tunteista ja ne päätettiin keskusteluun arjen hyvinvoinnista ja omista voimavaroista.

Joidenkin ryhmien kohdalla kokeiltiin myös yhden teeman käsittelyä kahdessa eri osassa. Tämä osoittautui kuitenkin haasteelliseksi, sillä monesti yksi tai useampi osallistuja vaihtui koulutuskertojen välillä. Tällöin jälkimmäiseltä kerralta poissa olleet kuulivat vain osan koulutuksesta, asioita jouduttiin kertaamaan uusille ryhmäläisille eikä osallistujille aina muodostunut selkeää kuvaa kokonaisuudesta.

Prosessikoulutuksiin osallistuneiden ihmisten vaihtuvuudesta johtuen on mahdotonta aivan täsmällisesti sanoa, miten moni osallistui useampaan kuin yhteen OVI-koulutukseen ja on näin ollen laskettu osallistujaksi useammin kuin kerran. Osallistujalistojen perusteella useammassa koulutuksessa olleiden lukumäärä on josain 90–140 välillä.

Valtaosa koulutuksista toteutettiin yhteistyötahojen kanssa

Merkittävä osa OVI-koulutuksista toteutettiin yhteistyössä pääkaupunkiseudun verkostotahojen kanssa (76/126). Monella oli käynnissä yksi tai useampi maahanmuuttajien ryhmä, joiden ohjelmaan mielenterveysaiheiset koulutukset sopivat. Yhteistyökumppaneina matkan varrella olivat muun muassa Suomen Pakolaisavun VertaisKoto, Espoon maahanmuuttajapalvelut, Helsingin kaupungin TTT-projekti ja Chili-hanke, Kantti ry, Vanhustyön Keskusliiton IkäMamu-ryhmät, Taitoprofiili, Pasilan kirjaston kielikahvila sekä Kontulan palvelukeskus ja lähiöasema.

Ohessa on kaksi poimintaa yhteistyötahoilta kerätystä palautteesta:

”Ryhmäläisillä on paljon omakohtaista kokemusta mielenterveyden ongelmista. He löysivät tietopaketeista (erityisesti Miltä maahanmuutto tuntuu ja Kriisissä saat apua) yhtymäkohtia omaan elämäänsä ja varmasti saivat sitä kautta keinoja myös arjen hyvinvoinnin hallintaan.”

”Ryhmäläisillä oli alussa voimakkaita ennakkoluuloja aihetta kohtaan. Keskustelun edetessä ennakkoluulot karisivat ja huomasi, että ohjaaja ja aihe saivat ryhmäläisten hyväksynnän.”

Kumppanijhdistysten osuus OVI-koulutuksiin osallistuneista jäi selkeästi tavoiteltua pienemmäksi (410/1218). Erityisesti kun huomioidaan, että Monika-Naiset liiton piiristä koulutuksiin osallistui yhteensä 271 toimijaa. Muiden kumppaneiden kohdalla osallistujamäärät jäivät 17–58 välille.

Useimmiten haasteet koulutusten järjestämisessä liittyivät tavalla tai toisella kumppaneiden käytettävissä olleisiin resursseihin. Vapaaehtoisvoimin toimivissa, pienissä yhdistyksissä tehtävät kasaantuvat helposti yhden tai kahden ihmisen harteille. Isommissa järjestöissä taas palkatun henkilöstön työaika on sidottu perustehtävien hoitamiseen. Myös järjestöissä tapahtuneet henkilöstövaihdokset vaikuttivat siihen, missä määrin kumppanijhdistys ehti panostaa yhteistyöhön. Edellä mainituista syistä yhdistysten avainhenkilöillä oli usein vain rajallisesti aikaa ja mahdollisuutta tiedottaa koulutustarjonnasta toimijoilleen ja kannustaa heitä osallistumaan.

OVI pyrki omalta osaltaan madaltamaan osallistumiskynnystä, esimerkiksi auttamalla tiedottamisessa sekä järjestämällä koulutuksia iltaisin ja viikonloppuisin. Projektihenkilöstö tarjoutui myös useampaan otteeseen vierailemaan kumppaneiden kokouksissa ja tilaisuuksissa. Tähän mahdollisuuteen tarttuivat FARO, Monika-Naiset liiton jäsenjärjestöt sekä Suomen Somaliliitto.

Osallistumiskynnystä saattoi nostaa myös koulutusten teema, mielensterveys, josta ei välttämättä ole totuttu keskustelemaan avoimesti. Mielensterveys on aiheena kynnys, joka pitää ylittää monta kertaa ennen varsinaista koulutusta. Siihen liittyy paljon ennakkoluuloja, joita OVI-hankkeessa ja sen koulutuksissa onnistuttiin vähentämään tarjoamalla asiallista tietoa ja mahdollisuus keskustella, kysyä ja kertoa omista näkemyksistä.

Osallistujapalaute oli positiivista ja kannustavaa

Koulutuksia arvioitiin muun muassa osallistujilta kerätyn palautteen pohjalta. Kirjallisen osallistujapalautteen kerääminen osoittautui vaikeaksi kielellisten haasteiden vuoksi. Tästä johtuen palautejärjestelmää kehitettiin matkan varrella. Ensimmäinen palautelomake yksinkertaistettiin ja lyhennettiin, lopulta siitä luovuttiin kokonaan. Vuosina 2010 ja 2011 osallistujilta kerättiin suullista palautetta, joka kirjattiin osaksi koulutusraportteja. Muutos oli perusteltu: suullista palautetta saatiin lähes jokaisesta koulutusryhmästä.

Osallistujien antama palaute oli koko hankkeen ajan pääsääntöisesti positiivista ja kannustavaa eikä koulutusten sisältöihin ja toteutukseen olisi sen perusteella tarvinnut tehdä suurempia muutoksia. Koulutusten kehittäminen perustui pitkälle projektihenkilöstön ja ulkoisen arviointitutkijan tekemiin havaintoihin, joiden pohjalta koulutusten esitystapaa elävöitettiin kuvituksella sekä kieltä ja sanamääriä yksinkertaistamalla ja selkeyttämällä.

Osallistujien palautteessa korostuivat seuraavat asiat:

- Koulutuksissa sai tarpeellista, ajankohtaista ja käytännönläheistä tietoa itselle tärkeistä asioista (mm. siitä miten voi tukea läheisiä ja mistä saa tarvittaessa apua.)
- Koulutuksissa opittua voi hyödyntää omassa arjessaan, työssään ja järjestöissään.
- Ennakkoluulot mielensterveyttä kohtaan vähenivät ja ymmärrys mielensterveydestä ja siihen vaikuttavista asioista laajentui. Mielensterveys nähtiin myös positiivisena asiana ja voimavarana.
- Keskustelua, yhteistä pohdintaa ja mahdollisuutta kysyä pidettiin tärkeänä.
- Asioista oli helpompi puhua, kun koulutus oli järjestetty omalla äidinkielellä/tulkattuna.
- Kokemusten vaihtaminen toisten osallistujien kanssa oli merkittävä osa koulutusta. Huomasi, ettei ole yksin vaikeiden asioiden kanssa.

Osa osallistujista koki, ettei heidän suomen kielen taitonsa aina riittänyt ymmärtämään kaikkea koulutuksen sisältöä. Lisäksi palautteissa toivottiin syventäviä jatkokoulutuksia, vielä enemmän käytännön ohjeita ja ta-

pausesimerkkejä, toiminnallisuutta sekä koulutusmateriaalien kääntämistä omalle äidinkielelle. Moni toivoi myös mahdollisuutta osallistua säännöllisiin vertaisryhmiin.

Ohessa muutama lainaus palautteista:

- ”Tärkeintä on se, että sain tiedon, että en vain minä ole niin vaikeasti integroinut, muutkin ovat samassa tilanteessa.”
- ”Tiedän nyt, mistä voin saada apua Suomessa.”
- ”Mielenterveys on sellainen, josta täytyy pitää huolta. En aiemmin ajatellut näin.”
- ”Koulutus herätti ajattelemaan omia voimavaroja ja omasta hyvinvoinnista huolehtimista.”
- ”Miksi tämä on ensimmäinen kerta, jolloin joku puhuu meille tästä tärkeästä asiasta? Olen asunut Suomessa jo 8 vuotta, missä te olitte?”
- ”Uusia näkökulmia ja ajatuksia tuli esille, kouluttajalla hyviä käytännön esimerkkejä, keskustelu ja omiin kokemuksiin liittäminen oli hyvää.”

Ohjaajakoulutukset kumppaniyhdistyksille

OVI-hankkeen koulutusten juurruttamista alettiin pohtia hankkeen työryhmissä ja kumppanikohtaisesti syksyllä 2010. Tuolloin todettiin, että yksi tapa juurruttaa OVI-koulutukset olisi ohjaajakoulutus, jonka myötä yhdistykset voisivat jatkossa kouluttaa jäseniään ja muita kiinnostuneita. Suunnitelmat eivät kuitenkaan vielä konkretisoituneet. Keskustelua käytiin mm. siitä, onko kumppaneilla resursseja toteuttaa koulutuksia, sopivatko ne yhdistysten perustehtävään sekä millaista koulutusta ja osaamista koulutusten ohjaaminen edellyttäisi.

Hankkeen suunnitelma ohjaajakoulutusprosessista hyväksyttiin johtoryhmän kokouksessa lokakuussa ja juurruttamistyössä päästiin hyvään alkuun keväällä 2011. Kumppaniyhdistysten intressien selvittäminen vei kuitenkin kauan ja päätöksiä ohjaajakoulutuksesta päästiin tekemään vasta ohjausryhmän kokouksessa toukuussa. Ohjaajakoulutuksesta kiinnostuivat Berde, Irakin Työllistämisyhdistys, Monika-Naiset liitto ja Suomen Somaliliitto. Mielenterveysaiheisten koulutusten järjestäminen ei sopinut FARO:n perustehtävään.

Sovittuja ennakoilmoittautumisia ei saatu ajoissa, mistä johtuen ohjaajakoulutusten suunnittelu jouduttiin siirtämään syksyyn. OVI-työryhmä suunnitteli kumppaneille kolmiosaisen ohjaajakoulutuksen, jonka aiheina olivat hankkeen kehittämät koulutukset, niistä kertyneet kokemukset ja e-mielenterveys.fi-sivuston hyödyntäminen. Koulutukset antoivat valmiudet kouluttaa muita yhdistyksen jäseniä, vapaaehtoisia, maahanmuuttajia ja viranomaisia.

Verkkosivuston ja kolmen koulutuspaketin todettiin sopivan kaikkien yhdistysten perustehtävään: Miltä maahanmuutto tuntuu?, Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? ja Vapaaehtoistyö tienä kotoutumiseen. Kriisissä saat apua! ja Paha olo vai masennus? kohdennettiin vain yhdistyksille, joiden perustehtävään ennaltaehkäisevä mielenterveystyö liittyy ja joiden ohjaajilla on sosiaali- tai terveysalan koulutusta tai kokemusta. Taustatietoa kriiseistä ja masennuksesta tarvittaisiin, että ohjaajat osaisivat vastata osallistujien kysymyksiin ja ohjata heitä tarvittaessa palveluiden piiriin. Yhdistyksiä kannustettiin kouluttamaan ainakin kaksi ohjaajaa, jotka voivat tulevaisuudessa järjestää koulutuksia yhdistyksen omana toimintana sekä jakaa tietoa muille yhdistyksen jäsenille.

Syksyllä 2011 OVI järjesti kysynnän perusteella neljä ohjaajakoulutusta, joissa 21 kumppaniyhdistysten edustajaa sai valmiudet hyödyntää e-mielenterveys.fi-sivustoa sekä ohjata ryhmäkeskusteluja yhdestä tai useammasta aiheesta. Maahanmuuttoon liittyvään ohjaajakoulutukseen osallistuville tarjottiin mahdollisuutta käytännön harjoitteluun OVI-työntekijän kanssa. Tätä mahdollisuutta ei hyödynnetty.

KOULUTUS (kesto 7 h)	OSALLISTUJAT
Miltä maahanmuutto tuntuu? ja e-mielenterveys.fi (27. ja 29.9.2011)	7 osallistujaa (4 Monika-Naiset liitto, 2 Berde ja 1 IRTY)
Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? ja Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen (8.10.2011):	4 osallistujaa (3 Suomen Somaliliitto, 1 IRTY)
Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? ja Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen (11. ja 13.10.2011):	4 osallistujaa Monika-Naiset liitosta
Kriisissä saat apua! ja Paha olo vai masennus? (10.11.2011):	6 osallistujaa Monika-Naiset liitosta

Ohjaajakoulutuksiin osallistuneet pitivät koulutuksia kokonaisuutena erinomaisina (10/21) tai hyvinä (11/21). Osallistujat kokivat, että koulutukset antoivat heille hyvät valmiudet ohjata eri teemoja (keskiarvo 9,15 asteikolla 0-10). Osallistujat kertoivat voivansa hyödyntää oppimaansa jatkossa muun muassa työssä, vapaaehtoistoiminnassa ja järjestön toiminnassa (esim. koulutukset, luennot, seminaarit, asiakastyö, vertaisryhmät). Koulutuksilta toivottiin vielä enemmän käytännön vinkkejä ja esimerkkejä keskusteluiden ohjaamiseen sekä koulutusmateriaalien kääntämistä eri kielille.

Ohjaajakansiot tuleviin tarpeisiin

OVI-hankkeen kehittämät koulutusmateriaalit koottiin kansioiksi: ”Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia – Työvälineitä maahanmuuttajien tukemiseen, uusien vapaaehtoisten rekrytoimiseen ja hyvinvointia lisäävien ryhmien ohjaamiseen”. Kansiossa on tietoa e-mielenterveys.fi-sivustosta sekä seuraavien koulutusten ohjaamiseen tarvittavat materiaalit: Miltä maahanmuutto tuntuu?, Kriisissä saat apua!, Paha olo vai masennus?, Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? ja Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen. Jokaisen teeman koulutuspaketti sisältää taustamateriaalit ohjaajille, yhteenvedot osallistujille sekä visuaaliset ja selkokieliset PowerPoint-diaesitykset. Materiaalit jaettiin ohjaajakoulutuksissa ja Mielenterveysseurassa myös usb-tikulla. Ohjaajakoulutuksen käyneet pitivät ohjaajakansiota ja työvälineitä erinomaisina (10/21) tai hyvinä (10/21).

Koulutusten levittäminen mielenterveysseuroihin

Syyskuussa 2010 Miltä maahanmuutto tuntuu? -koulutus päätettiin liittää osaksi Suomen Mielenterveysseuran SOS-kriisikeskuksen vapaaehtoisten koulutusta. Lisäksi koulutuksia esiteltiin syksyllä 2010 Mielenterveysseuran paikallisseuroille Järjestöpäivillä ja Kriisikeskuspäivillä. Useampi paikallisseuroista oli kiinnostunut hyödyntämään koulutuksia ja niihin liittyviä materiaaleja omassa toiminnassaan. Kiinnostuneille postitettiin heidän tilaamansa materiaalit joulukuussa 2011. Lisäksi annettiin tiedoksi, että jatkossa koulutusmateriaalit ovat saatavilla aluekoordinaattoreiden ja paikallisseurojen käytössä olevan ekstranet-sivuston kautta.

Lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomen paikallisseuroille järjestettiin syyskuun alussa koulutuspäivät, joissa keskityttiin maahanmuuttoon liittyviin teemoihin: Miltä maahanmuutto tuntuu? ja Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen. Osallistujat (13) saivat käyttöönsä ohjaajakansion kaikki materiaalit myös usb-tikulla. Muille paikallisseuroille suunniteltu koulutus Helsingissä jouduttiin peruuttamaan vähäisen osallistujamäärän vuoksi.

Ohjaajakansioissa olevat koulutukset

Koulutusten kesto pääsääntöisesti 2-3 tuntia

47

MILTÄ MAAHANMUUTTO TUNTUU?

Valmistui syksyllä 2009

508 osallistujaa (270 naista, 238 miestä)

471 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

128 kumppaniyhdistysten edustajaa

Koulutuksessa keskustellaan maahanmuuton psyykkisestä prosessista, maahanmuuttoon liittyvistä vaiheista, tunteista ja reaktioista sekä keinoista, joilla voi parantaa omaa tai läheisen oloa.

MISTÄ ARJEN HYVINVOINTI RAKENTUU?

Valmistui keväällä 2009

235 osallistujaa (213 naista, 22 miestä)

210 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

66 kumppaniyhdistysten edustajaa

Koulutuksessa keskustellaan omista voimavaroista ja hyvinvoinnin lähteistä sekä itselle tärkeiden asioiden välisestä tasapainosta.

27

KRIISSISSÄ SAAT APUA!

Valmistui syksyllä 2009

151 osallistujaa (108 naista, 43 miestä)

148 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

55 kumppaniyhdistysten edustajaa

Koulutuksessa keskustellaan kriiseistä ja niihin liittyvistä vaiheista, oireista ja tunteista sekä keinoista, jotka auttavat selviytymään kriisissä ja tukemaan kriisissä olevaa läheistä.

PAHA OLO VAI MASENNUS?

Valmistui syksyllä 2010

70 osallistujaa (47 naista, 23 miestä)

69 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

24 kumppaniyhdistysten edustajaa

Koulutuksessa keskustellaan masennuksen syistä ja oireista, avun hakemisesta ja hoidosta, toipumisesta sekä siitä mitä voi itse tehdä ja miten voi tukea masentunutta läheistä.

16

VAPAAEHTOISTOIMINTA TIENÄ KOTOUTUMISEEN

Valmistui keväällä 2010

34 osallistujaa (19 naista, 15 miestä)

32 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

20 kumppaniyhdistysten edustajaa

Koulutuksessa keskustellaan vapaaehtoistoiminnasta Suomessa, siitä mitä vapaaehtoistoiminta voi tarjota sekä miten se voi edistää kotoutumista ja hyvinvointia.

7

4

Muut koulutukset

21

4

MIELENTERVEYSTIETOA LISÄÄVÄT

180 osallistujaa (146 naista, 34 miestä)

132 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

77 kumppaniyhdistysten edustajaa

10 Suomen Mielenterveysseura tutuksi –koulutusta

(3 h, osallistujia yhteensä 91)

Tietoa Mielenterveysseurasta ja SOS-kriisikeskuksesta.

Koulutus toimi perehdytyksenä muihin OVI-koulutuksiin.

9 Mielenterveyden Ensiapu –koulutusta

(14 h/1 op., osallistujia yhteensä 74)

Kansalaiskoulutus kaikille, jotka ovat kiinnostuneita omasta ja läheistensä hyvinvoinnin ylläpitämisestä ja mielenterveysosaamisen vahvistamisesta. Osallistujat vahvistavat omia voimavarojaan, saavat voimia selviytyä elämään kuuluvista kriiseistä, syventävät tietojaan mielenterveydestä ja mielen-terveyden häiriöistä sekä saavat rohkeutta tukea ja auttaa muita ihmisiä.

2 Vanhemmuus uudessa kulttuurissa –koulutusta

(3h, osallistujia yhteensä 15)

Koulutuksessa käsiteltiin vanhemmuuden haasteita ja vanhemmuuden tukemista uudessa maassa.

YHDISTYSTEN TOIMINTAA KEHITTÄVÄT

40 osallistujaa (32 naista, 8 miestä)

35 maahanmuuttajataustaista osallistujaa

40 kumppaniyhdistysten edustajaa

1 Ryhmätyöskentelyn perusteet

(16 koulutuspäivää, osallistujia yhteensä 4)

Suomen Mielenterveysseuran Koulutuskeskuksen koulutuksessa tarkastellaan erilaisia ryhmiä, niiden dynamiikkaa ja ohjaamiseen liittyviä kysymyksiä.

1 Yhdistys toimijana ja työllistäjänä –koulutus

(35 h, osallistujia yhteensä 19)

Toteutettiin yhdessä Monika-Naiset liiton ja Helsingin kaupungin TTT-projektin kanssa. Koulutuksessa käsiteltiin mm. yhdistystoiminnan perusteita (päätöksenteko, tiedottaminen, varainhankinta, taloushallinto jne.), työnantajan ja -tekijän vastuuta ja velvollisuuksia, projektien suunnittelua ja toteuttamista sekä rahoitushakemusten laatimista.

1 Yhdistyksen projektikoulutus

(2 pv/10h, osallistujia yhteensä 2)

Koulutuksessa käytiin läpi yhdistyksen vastualueet ja tehtävät projektin eri vaiheissa ja osakokonaisuuksissa: suunnittelu, yhdistys työnantajana, seuranta ja arviointi, yhteistyö ja verkostoituminen, tiedottaminen, tulosten hyödyntäminen, talous- ja henkilöstöhallinto.

1 Yhdistyksen talousasioiden peruskurssi

(3 h, osallistujia yhteensä 15)

Verkostotyö tuotti tulosta

”Suomen Mielenterveysseura on OVI-hankkeen kautta toiminut merkittävänä maahanmuuttajayhdistysten ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden verkostoijana.” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi, sivu 21)

Verkostotyön tarpeellisuutta ja mahdollisuuksia ei aina ymmärretä, vaan toimijat pysyvät omissa ympyröissään eivätkä jaa kokemuksiaan ja tietojaan muiden kanssa. Yksi OVI-hankkeen tehtävistä oli **vahvistaa maahanmuuttajajärjestöjen verkostoitumista keskenään ja muiden järjestöjen, yhteisöjen ja viranomaisten kanssa**. Yhden areenan verkostoitumiselle tarjosi hankekumppanuus, joka tuki kumppaneiden välistä yhteistyötä ja mahdollisti sen syvenemisen. Verkostoituminen vahvisti yhdistysten toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia tukea toimintaansa osallistuvia ihmisiä sekä lisäsi monikulttuurista ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta. Hankkeen alkuvaiheessa verkostotyön fokus hämärtyi ajoittain, mutta määrätietoisuuden työn tuloksena myös verkostotyön tavoitteet alkoivat vähitellen kirkastua. Esimerkkejä tavoitteellisesta ja tuloksellisesta verkostotyöstä olivat muun muassa Maahanmuuttoviraston kyselytunnit ja Yhteistyössä on potkua! -verkosto ja sen järjestämät seminaarit. Hankkeen vuosien aikana tekemää verkostotyötä kuvataan yksityiskohtaisemmin väliraporteissa.

Alkuvaiheen epäselvyydet

Verkostotyö oli yksi vuoden 2008 painopisteistä ja kumppaniyhdistysten tarpeiden täsmentäminen aloitettiin keväällä. Alusta asti ajatuksena oli, että verkostoissa olisi sekä kaikille kumppaneille yhteisiä että yksittäisen yhdistyksen tarpeita palvelevia yhteistyötahoja. Yhtenä vaihtoehtona oli, että projektityöntekijät edustaisivat kumppaneita verkostoissa; pitäisivät niiden näkemyksiä esillä ja toisivat verkostoista tietoa yhdistyksiin päin.

Toimijoiden kartoittaminen ja selvittäminen vei paljon aikaa. Yhteistyömahdollisuuksia myös löydettiin monien keskeisen tahon kanssa. Tavoitteeksi asetetun verkostotyön lisäksi yhteistyötä tehtiin laajasti sellaisten tahojen kanssa, joiden nähtiin tukevan hankkeen toteutusta, tiedotusta ja tulosten hyödyntämistä. Alkuvaiheessa oli havaittavissa myös jonkinasteista epäluuloisuutta tai torjuntaa: monikulttuurinen kenttä tuntui vierastavan uutta toimijaa. Ajatuksenvaihto muiden maahanmuuttajatyötä tekevien tahojen kanssa auttoi Mielenterveysseuraa lunastamaan paikkansa uudessa toimintaympäristössä sekä selkeyttämään OVI-hankkeen roolia ja paikkaa muiden toimijoiden rinnalla.

Konkreettista yhteistyötä tehtiin esimerkiksi Maahanmuuttotyön toimijat Itä-Helsingissä -verkostossa ja Myllypuron aluetyöryhmässä. Kumppaniyhdistysten esille tuomat tarpeet eivät juuri konkretisoituneet käytännön yhteistyöksi. Keskeisenä syynä tähän oli se, että verkostotyölle asetetut tavoitteet eivät kirkastuneet riittävästi. Projektihenkilöstölle ja sitä kautta kumppaniyhdistyksille ei ollut täysin selvää, miksi, missä ja miten verkostotyötä tulisi tehdä. Ajoittain haasteeksi koettiin se, kuinka välittää verkostojen hyödyllisyys kumppaniyhdistyksille. Verkostotyön suunnasta ja fokuksista olisikin pitänyt aika-ajoin varmistua.

Tavoitteet ja työnjako alkavat kirkastua

Verkostotyö selkeytyi ja jäsenyi vuonna 2009. Alkuvuodesta työryhmä kirkasti verkostotyön tavoitteita, selkeytti työnjakoa ja määritteli jokaiselle työntekijälle omat vastuuverkostot. Työn tuloksena syntyi OVI-hankkeen verkostokartta, jota täydennettiin ja karsittiin hankkeen edetessä. Kun työryhmän toiminnasta tuli tavoitteellisempaa ja konkreettisempaa, myös kumppaneiden oli helpompi arvioida verkostotyön hyödyllisyyttä: Miksi yhdistyksen kannattaisi olla mukana yhteistyössä? Mitä yhteistyö voisi yhdistykselle antaa? Projektihenkilöstö kannusti kumppaneita osallistumaan heille hyödyllisiin verkostoihin ja tilaisuuksiin, mutta osallistuminen oli vielä suhteellisen vähäistä. Myöskään kaikkien kumppaneiden omat verkostotyön tavoitteet eivät täysin selkeytyneet.

Avaintavoitteeksi asetettiin, että jokainen kumppani löytäisi hankkeen luomista verkostoista ainakin yhden itselleen tärkeän uuden yhteistyökumppanin, yhteistyöfoorummin tai yhteistyön muodon. Tavoite toteutui yli odotusten lukuun ottamatta Suomen Somaliliittoa, jonka kanssa varsinainen yhteistyö alkoi vasta vuonna 2010. Esimerkkejä tuloksellisesta verkostotyöstä olivat muun muassa useamman toimijan yhteistyönä toteutet-

tu Monikulttuurinen Suomen itsenäisyyspäiväjuhla sekä Yhdistys toimijana ja työnantajana -järjestökoulutus syyskaudella 2009.

Myös verkostotyö puhkesi kukkaan vuonna 2010

Vuosi 2010 oli verkostotyön näkökulmasta onnistunut. Osaksi tämä näkyi koulutuksissa, joista valtaosa toteutettiin yhteistyössä uusien tai vanhojen verkostokumppaneiden kanssa. Koulutusyhteistyössä olivat mukana Suomen Pakolaisavun VertaisKoto, Pasilan kirjaston kielikahvila, Vantaan maahanmuuttajien yhteispalvelupiste, Espoon maahanmuuttajapalvelut, Vanhustyön Keskusliiton IkäMamu-ryhmät, Helsingin kaupungin TTT-projekti ja Chili-hanke, Kantti ry, Vantaan Aikuisopisto, AmiEdu, Familia Club, Mikaelin kirkko, Kontulan palvelukeskus ja lähiöasema, VeTo-verkko sekä Työvalmennus Futuuri.

Verkostotyölle asetettiin kaksi päätavoitetta: Kumppaniyhdistysten tutustuminen Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomon, Monihelin ja MoniNaiset Talon tarjoamiin mahdollisuuksiin sekä seminaari etnisten ryhmien välisistä ennakkoluuloista. Lopullisena tavoitteena oli hankkeen aikana syntyneiden verkostojen juurtuminen. Tavoitteet toteutuivat. Yhteistyössä on potkua! -verkostotyöskentelyn lisäksi kumppaneiden tutustumista muihin toimijoihin edistettiin yhdistyskohtaisilla vierailuilla ja ohjausryhmätyöskentelyllä. Esimerkiksi IRTY:n ja FARO:n kanssa vierailtiin Järjestöhautomossa ja Järjestöhautomo vieraili hankkeen ohjausryhmässä. Tuloksellinen verkostotyö loi edellytyksiä yhteistyölle myös OVI-projektin jälkeen.

Maahanmuuttoviraston kyselytunnit vuosina 2008 ja 2009

Maahanmuuttajajärjestöt joutuvat usein vastamaan maahanmuuton periaatteisiin ja käytäntöihin liittyviin kysymyksiin. Berde ry järjesti yhteistyökumppaneidensa kanssa keväällä 2008 Maahanmuuttoviraston kyselytunnin, joka antoi maahanmuuttajille mahdollisuuden kysyä, keskustella ja saada oikeaa tietoa maahanmuutosta. Kyselytunteja järjestettiin Maahanmuuttoviraston toiveesta jatkossa lisää.

OVI-hanke, osa kumppaniyhdistyksistä ja muita yhteistyötahoja osallistui kolmen kyselytunnin toteutukseen vuosina 2008 ja 2009. Tilaisuuksien järjestämiseen käytettiin lukuisia suunnittelutunteja, joissa sovittiin mm. tilajärjestelyistä, työnjaosta, tulkkauksesta, ennakkokysymyksistä, tiedottamisesta ja tiedotteiden kääntämisestä. Puheenjohtajina kaikissa kolmessa tilaisuudessa olivat kumppaniyhdistysten edustajat. Kyselytunnit olivat kaikille avoimia ja ne järjestettiin suomeksi tasa-arvoisen osallistumismahdollisuuden takaamiseksi; kaikki eivät puhu englantia ja tulkkauksen järjestäminen usealle kieliryhmälle samanaikaisesti on mahdotonta. Yleisökysymysten lisäksi Maahanmuuttoviraston työntekijät vastasivat järjestäjiltä ennakkoon saamiinsa kysymyksiin.

Kolmeen kyselytuntiin osallistui yhteensä noin 210 ihmistä ja tilaisuuksista saatu palaute oli pääosin myönteistä. Keskusteluun nousivat mm. hakemusten käsittelyajat ja vaikeaselkoisuus, perheen yhdistäminen, kielivaihtimukset, hakijan terveydentilan huomioiminen päätöksenteossa, yksin tulleiden alaikäisten lasten tilanne sekä saatavilla oleva palvelu ja neuvonta. Hyödyllisimmäksi osallistujat kokivat keskustelun turvapaikkamenettelyistä, kansalaisuudesta, perheen yhdistämisestä ja oleskeluluvista. Osa toivoi enemmän aikaa kysymyksille, selkeämpiä vastauksia ja englanninkielistä tai tulkattua keskustelua.

OVI-hankkeen rooli kyselytuntien suunnittelussa ja toteutuksessa oli merkittävä. Vuonna 2010 kyselytuntien koordinointi siirtyi Berde ry:n puheenjohtajan aloitteesta Moniheli-verkostolle. Moniheli suunnitteli jatkavansa niiden toteuttamista yhdessä pääkaupunkiseudun maahanmuuttajayhdistysten kanssa.

Yhteistyössä on potkua! -verkosto jatkaa toimintaansa

Verkosto sai alkunsa Monika-Naiset liiton toiminnanjohtajan ehdotuksesta, että koolle kutsuttaisiin maahanmuuttajayhdistysten kannalta keskeiset toimijat Helsingissä: Monika-Naiset liitto, Mielenterveysseuran OVI, Familia Clubin Moniheli ja Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomo. OVI-projektijohtaja toimi koollekutsujana ja koordinoi verkostotyön käynnistymistä. Kaikki pitivät yhteistyön tiivistämistä tarpeellisena. Sen avulla voi-

taisiin välttää päällekkäisyyksiä, yhdistää voimavaroja ja lisätä maahanmuuttajien ja heidän yhdistystensä tarvitseman tuen saatavuutta.

Luottamuksen ja yhteistyön rakentaminen vie aina aikansa ja tarvittiin muutama tapaaminen ennen kuin yhteistyö oli tuloksellista. Ensimmäinen yhteistyön hedelmä oli järjestöjen toimintaa esitelty yhteinen esite ja *Yhteistyössä on potkua! -verkostoitumistapahtuma toukokuussa 2010*. Tilaisuuden noin 30 osallistujaa pohtivat oppimiskahviloissa mm. järjestöjen välisen yhteistyön esteitä ja maahanmuuttajataustaisten ihmisten elämäntilanteiden kuormitustekijöitä. Osallistujapalautteen mukaan tilaisuus oli hyvä alku hajanaisen kentän tiivistämiselle, mutta tiedottamisessa ja maahanmuuttajien tavoittamisessa oli vielä parantamisen varaa. Järjestäjien arvio oli hyvin pitkälle samansuuntainen.

Syksyllä 2010 OVI-hankkeen kautta tuli näkyväksi, että sekä Berde että IRTY olivat tahoillaan suunnitelleet seminaaria etnisten ryhmien välisistä ennakkoluuloista. OVI-hankkeen aloitteesta seminaari päätettiin järjestää yhdessä ja mukaan pyydettiin myös FARO, Monika-Naiset liitto, Moniheli, Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomo sekä muun yhteistyön kautta tutuiksi tulleet SPR ja Väestöliitto.

Yhdeksän järjestön yhteistyönä toteutettu seminaari edellytti kaikilta isoa panosta ja sitoutumista. Aikataulu oli tiukka: suunnittelu aloitettiin lokakuun lopussa ja arviointikokous pidettiin joulukuun lopussa. 16.12. kulttuurikeskus Caisassa pidetty ”*Erilaisia mutta samanlaisia – seminaari etnisten ryhmien välisistä ennakkoluuloista*” onnistui kokonaisuutena hyvin. Paikalle kutsuttiin maahanmuuttajien lisäksi kantasuomalaisia ja viranomaisia. Osallistujia oli aamupäivällä 90 ja lounaan jälkeen 60. Päivän kuluessa jokainen maahanmuuttajajärjestö toi oman näkökulmansa ennakkoluuloihin ja muille järjestäjille oli varattu lyhyet tervehdykset. Asiantuntijapuheenvuoron seminaarissa käytti tutkija Anna Rastas.

Yhteistyössä on potkua! -verkosto jatkoi toimintaansa ja kutsui uusia toimijoita mukaan. Vuoden teemaksi valittiin vapaaehtoistoiminta, joka oli myös EU:n teemavuoden aiheena. Vapaaehtoistoimintaa ja siihen liittyvää seminaaria pohdittiin lukuisissa verkostokokouksissa. *Seminaari vapaaehtoistoinnasta* järjestettiin 9.11. Eurooppasalissa. Tällä kertaa järjestäjinä olivat Monika-Naiset liitto, Moniheli, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomo, Suomen Punaisten Risti, Suomen Somaliliitto, Väestöliitto ja Helsingin kaupungin maahanmuutto-osasto. Onnistunut seminaari kokosi 80 osallistujaa.

Verkosto jatkaa yhteistyötä maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Alustavissa pohdintoissa Mielenterveysseuraa edustaisi jatkossa Etelä-Suomen aluekoordinaattori.

Verkossa tietoa mielenterveydestä viidellä kielellä

”OVI-hankkeessa käännetty materiaali on ensimmäinen kunnollinen paketti mielenterveysasioista kumppaniyhdistysten jäsenten omalla kielellä (...) Kumppaniyhdistysten aineistosta antama palaute oli hyvää ja haastatteluihin kiiteltiin käännoiksi niiden hyvästä laadusta ja täsmällisyydestä.” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi, sivu 21)

Yhtenä OVI-hankkeen tehtävänä oli lisätä maahanmuuttajataustaisten ihmisten ja maahanmuuttajajärjestöjen mielenterveysosaamista ja toimintaedellytyksiä tuottamalla ja julkaisemalla **mielenterveyteen, mielenterveydenhäiriöihin sekä avun ja tuen hakemiseen liittyviä aineistoja eri kielillä**. Kumppaneiden tiedontarpeet kartoitettiin heti hankkeen alkaessa. Alkuun suunniteltuna oli käännettävä olemassa olevia oppaita ja muita materiaaleja. Syksyllä 2008 alkanut yhteistyö Mielenterveysseuran toisen hankkeen kanssa avasi kuitenkin uusia mahdollisuuksia ja turvasi mielenterveystiedon saatavuuden myös hankkeen päätyttyä: OVI käänntä **e-mielenterveys.fi-sivuston** perustieto-osion englanniksi, kurdiksi (sorani), somaliksi ja venäjäksi. Laajan tietopakettin kääntäminen osoittautui haastavaksi myös tavoilla, joihin ei osattu etukäteen varautua. Lopputuloksesta hyötyvät eri kieliryhmien edustajat sekä heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset ja vapaaehtoiset.

Materiaalien kartoitus ja alkuvaiheen suunnitelmat käännoksille

Kumppaniyhdistysten edustajat kertoivat hankkeen alkaessa tarvitsevänsä omalla kielellään tietoa mielenterveydestä, masennuksesta, itsemurhasta, kriiseistä ja tarjolla olevista palveluista. Ensimmäiseksi OVI-työryhmä

kartoitti, millaisia aineistoja Mielenterveysseuralla on jo valmiina ja mitä niistä voitaisiin kääntää ja muokata. Hankkeen tueksi perustetussa asiantuntijaryhmässä nostettiin esille mm. Depressiokoulu -työkirja, Mielenterveyden ensiapukirja, Kaverit mukaan -hankkeessa tuotetut yhdistysoppaat sekä erilaiset tiedotusmateriaalit.

Aluksi ajatuksena oli, että käännettyjä aineistoja jaettaisiin hankkeen koulutuksissa ja verkkosivujen kautta. Käännöskielinä olisivat ainakin kumppaniyhdistysten äidinkielet. Käännökset annettaisiin tarkistettavaksi asiantuntijoille, jotka hallitsevat kielen ja aihealueet. Käännöstyöhön sekä julkaisujen taittamiseen ja painamiseen ei oltu juurikaan varauduttu budjetissa, mistä johtuen aineistot ajateltiin tuottaa pdf-julkaisuina ja monisteina, jotka kirjoitettaisiin ja taitettaisiin projektihenkilöstön toimesta. Käännöstyössä hyödynnettäisiin mahdollisuuksien mukaan projektihenkilöstöä, harjoittelijoita ja kumppaniyhdistysten edustajia.

Yhteistyö E-mielenterveyshankkeen kanssa

Suunnitelmat muuttuivat Mielenterveysseuran E-mielenterveyshankkeen käynnistyttyä. Yhtenä hankkeen tavoitteena oli tuottaa verkkoon laaja tietosivusto, joka sisältäisi myös kumppaniyhdistysten esille nostamat tarpeet. Syksyllä 2008 hankkeet päättivät OVI-projektijohtajan aloitteesta käynnistää yhteistyön: E-mielenterveyshanke vastaisi verkkosivuston toteutuksesta ja suomenkielisten tekstien tuottamisesta, OVI käännättäisi tekstit kumppaneiden edustamille kielille ja englanniksi. Sivustolle luotaisiin myös erilliset tieto-osiot nuorille ja vanhuksille, joita ei kustannussyistä käännettäisi. Kääntämättä jätettäisiin traumaattisiin kriisien käsittelyyn tarkoitettu SELMA -oma-apuohjelma, jonka käyttäminen edellyttää hyvää suomenkielen kirjoitustaitoa.

Vuonna 2009 alkanut yhteistyö säästi resursseja, lisäsi aineistojen käyttöikä ja tuki niiden juurtumista osaksi Suomen Mielenterveysseuraa. Toukokuussa 2011 julkaistu *e-mielenterveys.fi-sivusto* jää osaksi kriisikeskusten palvelutarjontaa. Sivustolla on mielenterveydestä, mielenterveyden häiriöistä ja siitä, mistä voi hakea apua. Sivuston sisältöön voi tutustua liitteessä 3. Vaikka verkkosivuston rakentaminen viivästyi ja hankeyhteistyö toi mukanaan muitakin haasteita, on syytä korostaa, että synergiaedut olivat huomattavasti haasteita suuremmat.

Käännöstyöhön kannattaa varata aikaa ja rahaa

Käännöksille asetettuja tavoitteita ja aikatauluja jouduttiin pitkälle OVI-hankkeesta riippumattomista syistä toistuvasti tarkentamaan vuosina 2009–2011. Ainoastaan projektityöntekijän tekemä venäjänkielinen käännös eteni suurimmaksi osaksi suunnitellusti. Muut käännökset hankittiin ostopalveluna, minkä ajateltiin tuovan hankkeelle lisäresursseja, mutta toisin osoittautui. Lisäksi, vasta syksyllä 2009 varmistui, että osaavia kääntäjiä voisikin löytyä kumppaniyhdistyksistä, kumppaneiden väliselle ostopalvelulle ei ole estettä RAY:n näkökulmasta ja aineistot olisi puuttuvien käsitteiden vuoksi hyvä kääntää ensin englanniksi. Samoin varmistui kumppaniyhdistysten näkemys siitä, että myös kurdin (sorani) ja somalinkieliset versiot kannattaa tuottaa sivustolle kirjallisina eikä audiovisuaalisena materiaalina, kuten monet yhteistyötahot olivat esittäneet.

On tärkeä huomioida, että suunniteltuja käännöstöitä ei olisi ollut mahdollista toteuttaa ilman Berden ja IR-TY:n kokoamia käännöstyöryhmiä, jotka tekivät käännökset kumppanuuden nimissä erittäin edullisesti: kääntäjille maksettiin vain 45 euroa/suomenkielinen sivu.

Laatuongelmia englanninkielisessä

Projektijohtaja kilpailutti englanninkielisen käännöksen toukokuussa 2010. Tarjouspyyntö lähetettiin kolmelle palveluntarjoajalle, joista valittiin selkeästi edullisin. Käännöksen piti valmistua elokuussa, mutta käännöstoimisto palautti käännöksen jo heinäkuussa hyödyntämättä mahdollisuutta konsultoida tilaajaa. Käännös ei täytännyt asiallisen käännöksen kriteereitä. Käännöstoimisto sai listan ongelmista ja kääntäjän toivottiin alkuuperäisen rakenteen ja sanamuotojen sijaan keskittyvän merkitysten välittämiseen. Jo kahden viikon kuluttua vastaanotettiin toinen luokaton käännös. Heikkolaatuisten käännösten kommentointi ja korjaaminen sekä alituisen neuvonpito palveluntarjoajan kanssa sitoivat paljon etenkin projektijohtajan työaikaa. Projektijohtaja rek-lamoi käännöstoimistolle tavoitteena purkaa sopimus. Lopulta käännöstoimiston kanssa kuitenkin sovittiin, että kääntäjä vaihtuu näytekäännöksen jälkeen. Uusi kääntäjä osoittautui ammattitaitoiseksi ja lokakuun alussa

toimitettu kolmas käännös laadukkaaksi. Ulkopuolinen asiantuntija tarkasti käännöksen ja se vietiin verkkosivustolle testikäyttöä varten joulukuussa 2010.

Väärinkäsityksiä kurdinkielisessä (sorani)

Toinen hidaste liittyi kurdinkieliseen käännökseen. Kumppaniyhdistys IRTY:n edustajien kanssa sovittiin, että yhdistyksen edustajat kääntäisivät kesän 2010 aikana 10-sivuisen näytekäännöksen masennuksesta. Näin yhdistyksen edustajat saivat tuntumaa tekstin sisältöön ja voisivat arvioida käännöstyön vaativuutta. Ulkopuolinen taho arvioisi näytekäännöksen ennen yhteistyösopimuksen solmimista. Syyskuun lopulla ilmeni, että yhdistyksen edustajat olivat tutustuneet tekstiin, mutta eivät olleet ymmärtäneet toimeksiantoa näytekäännöksestä. Uusi palautuspäivä sovittiin lokakuun puoliväliin. Ulkopuolisen tarkastajan löytäminen ja tarkastuksesta sopiminen oli haasteellista tarkastajan kiireiden vuoksi. Marraskuun puolivälissä hän arvioi testikäännöksen kohtuulliseksi ja että se vaatisi vielä paljon työtä. IRTY:n kanssa sovittiin, että yhteistyötä voidaan jatkaa sillä edellytyksellä, että yhdistys muodostaa käännöstyöryhmän, jonka yksi jäsen on ammattikäänntäjä. Loppuvuodesta 2010 alkanut yhteistyö oli tuloksellista ja tarkastettu kurdinkielinen käännös julkaistiin aikataulussa.

Hidasteita ja aikatauluongelmia somalinkielisessä

Englanninnoksen viivästyminen heijastui somalinkieliseen käännökseen. Englanninkielistä käännöstä tarvittiin kääntäjien tueksi, koska somalinkielestä puuttuu osa mielenterveyteen liittyvistä keskeisistä termeistä. Johtoryhmän kokouksessa syksyllä 2010 ilmeni, että molemmat somalialaistaustaiset kumppaniyhdistykset olivat kiinnostuneita käännöstyöstä, mistä johtuen niiltä kummaltakin pyydettiin helmikuussa 2011 viisisivuinen näytekäännös. Kumpikaan yhdistyksistä ei palauttanut näytettä määräajassa, minkä vuoksi he saivat viikon jatko-aikaa. Muutokset aikatauluissa hankaloittivat yhteistyötä valitun tarkastajan kanssa. Lopulta projektijohtaja sai hänen palautteensa näytekäännöksistä helmikuun lopussa.

Valituksi tuli Berden puheenjohtajan kokoama käännöstyöryhmä. Aikatauluista ja muista käytännöistä sovittiin kirjallisesti helmikuun lopussa. Suomenkielinen aineisto jaettiin kolmeen osaan, jotka piti palauttaa kolmessa erässä kevään kuluessa. Maaliskuun aikana tuli ilmeiseksi, että toukokuun julkaisupäivään mennessä valmistuisi vain yksi osa. Samanaikaisesti etsittiin uutta tarkastajaa näytekäännöksen tarkastajan muutettua yllättäen ulkomaille. Uuden tarkastajan kanssa päästiin sopimukseen huhtikuun puolivälissä, minkä jälkeen yhteys häneen katkesi joksikin aikaa. Palaute käännöksestä saatiin vain muutama päivä ennen sivuston julkaisemista TERVE-SOS 2011 -tapahtumassa, minkä johdosta projektisuunnittelija joutui syöttämään käännöksen järjestelmään ennätysvauhdilla. Tapahtumassa julkaistiin kolmasosa somalinkielisestä sivustosta.

Tavoiteaikataulu käännöksen loppuunsaattamiselle laadittiin kääntäjien kanssa kesäkuussa. Puolet tekstistä palautettaisiin elokuun alussa ja loput syyskuun puolivälissä. Elokuun lopussa kääntäjät ehdottivat uudeksi palautusajankohdaksi syys-lokakuun vaihdetta. Ensimmäinen osa palautettiin vasta lokakuun puolivälissä ja viimeiset tekstit marraskuun lopussa. Käännöksen tarkistaminen oli annettu hoitovapaalta palanneen projektityöntekijän tehtäväksi, mutta käännösten viivästyminen johti siihen, ettei hän ehtinyt tarkistaa kaikkea ennen vuosilomalle siirtymistään. Hänen kanssaan palattiin asiaan vuoden 2012 alussa. Tuolloin sovittiin, että hän tarkistaa viimeiset 26 sivua palkkiota vastaan. Tarkistetut sivut julkaistaan tammi-helmikuussa.

Haasteita sivuston toteutuksessa ja kieliversioiden synkronisoinnissa

Vaikka eri kieliversioiden viivästyminen ei ollut hallittu tai harkittu prosessi, seurasi siitä loppujen lopuksi vain ja ainoastaan hyvää. Verkkosivuston tekninen toteuttaja valittiin vasta kesäkuussa 2010 ja sivusto oli monien vaiheiden jälkeen julkaisukunnossa vasta marraskuussa. Tätä ennen käännöksiä ei siis olisi voinut edes julkaista. Käännösten järjestelmään syöttäminen sitoi paljon erityisesti projektisuunnittelijan työaikaa keväällä 2011. Sivusto julkistettiin TERVE-SOS 2011 -tapahtuman yhteydessä toukokuussa. OVI-työntekijän tekemän venäjänkielisen käännöksen lisäksi valmiina oli kurdi (sorani) ja noin kolmasosa somalinkielisestä käännöksestä.

Teknistä toteutusta suurempi merkitys käännöksiin oli sillä, että suomenkielistä tietopakettia kehitettiin edelleen vuoden 2010 kuluessa. Alkuperäistä tekstiä paranneltiin ja korjailtiin, minkä lisäksi sivustolle kirjoitettiin noin 40 sivua uutta tekstiä. Tiedonkulussa kahden hankkeen välillä oli katkoksia, mistä johtuen muuttunut tilanne tuli esille vasta loppuvuodesta 2010. Prosessin ja lopputuloksen kannalta oli hyvä, että kurdin- ja somalinkieliset käännökset olivat viivästyneet ja ne voitiin aloittaa uudistuneen suomenkielisen tekstin pohjalta.

E-mielenterveyshankkeen kehittämistyöstä seurasi myös se, että englanninkielinen käännös ei enää vastannut suomenkielistä sivustoa. Käännöksen täydentäminen toteutettiin syksyllä 2011 hankkeiden yhteistyönä. OVI pyysi käännöstyöstä tarjouksen, E-mielenterveyshanke maksoi käännöstyön, käännökset tarkistettiin yhdessä ja OVI-projektisuunnittelija synkronoi kieliversiot vuodenvaihteessa.

Selvityksen tekemiseen ei ollut aikaa ja mahdollisuuksia

”Päätös jättää selvitys tekemättä vaikuttaa mielekkäälle. Selvitykseen liittyvä linjauksen muutos on yksi esimerkki OVI-hankkeen onnistuneista priorisoinneista, joita se teki projektin aikana (..) on hyvä, että hankkeessa panostetaan siihen toimintaan, joka on havaittu maahanmuuttajajärjestöjen toimintaa suoraan hyödyntäväksi ja levittämiskelpoiseksi tulokseksi.” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi 2011, sivu 11)

Yksi OVI-hankkeen tavoitteista oli tuottaa tutkittua tietoa maahanmuuttajataustaisten ihmisten omista kokemuksista ja näkemyksistä koskien mielenterveyttä, mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyä ja arjessa selviytymistä. Selvitykseen liittyviä tavoitteita ja aikatauluja jouduttiin hankkeen aikana toistuvasti täsmentämään, kunnes selvityksestä päätettiin keväällä 2011 luopua kokonaan.

Projektisuunnitelmassa tavoitteena oli tutkimus, joka olisi toteutettu projektijohtajan ja -suunnittelijan toimesta. Tutkimus ajateltiin käynnistää heti hankkeen alkuvaiheessa vuonna 2008. Jälkeenpäin arvioituna tutkimuksen tekemiseen olisi tuskin ollut ensimmäisenä toimintavuonna riittävästi aikaa, vaikka hankkeen muut osat alueet olisivat toteutuneet ilman yllätyksiä. Tutkimuksen tekeminen asetettiin yhdeksi seuraavien vuosien avaintavoitteista. Syksyllä 2009 asetettuja tavoitteita ja aikatauluja realisoitiin projektin johdon ja hankkeen johtoryhmän toimesta. Tutkimuksen tekemisen arvioitiin edellyttävän enemmän aikaa kuin projektijohtajalla ja -suunnittelijalla oli käytettävissään. Päätettiin, että tutkimuksen sijaan tehtäisiin laadukas selvitys ja suunnitelma sen toteutukselle valmistuisi vuoden lopussa. Täsmennettyä tavoitetta ei saavutettu.

Selvitys maahanmuuttajien omista mielenterveyteen liittyvistä kokemuksista ja näkemyksistä ei edennyt toivottuasti myöskään vuonna 2010. Suunnitelman piti valmistua alkuvuodesta siten, että aineiston keruun lisäksi olisi valmistunut myös analyysin ensimmäinen vaihe. Projektijohtaja pääsi kuitenkin laatimaan suunnitelmaa vasta touko-kesäkuussa. Se valmistui tarkennetun tavoitteen mukaisesti elokuussa.

Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tutkittua tietoa Suomessa asuvien somalialaisten, venäjänkielisten ja Irakin kurdien mielenterveyteen ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyyn liittyvistä kokemuksista ja näkemyksistä. Selvityksessä olisi tarkasteltu näiden kolmen ryhmän käsityksiä mielenterveydestä sekä siihen liittyvistä riskeistä ja suojatekijöistä. Ajatuksena oli kerätä aineisto ryhmäkeskusteluilla, jotka olisi toteutettu jokaisessa kieliryhmässä erikseen mies- ja naisryhmille. Videoidut keskustelut olisi käännetty ja litteroitu analyysiä varten. Haastattelussa ja niiden purkamisessa olisi käytetty tulkkeja.

Ensimmäinen ryhmäkeskustelu videoitiin marraskuussa 2010 somaliäitien ryhmässä, jossa kuusi naista keskusteli tunnin ajan vapaasti siitä, mitä mielenterveys on ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Tavoitteena oli videoida keskustelu somalimiesten ryhmässä vuoden 2011 alussa ja antaa molemmat tallenteet samalle kääntäjälle litteroitavaksi. Tiedossa ollut ryhmä ei kuitenkaan soveltunut selvitykseen. Myös yhteys valittuun kääntäjään katkesi. Myöhemmin keväällä ryhmäkeskustelu yritettiin kahdesti järjestää venäjänkielisessä ryhmässä tässä onnistumatta. Ensimmäinen ryhmä peruutti osallistumisensa ja jälkimmäiseen ei tullut riittävästi osallistujia.

Kevään 2011 jälkeen oli ilmeistä, että selvitys ei toteutuisi hankkeen aikana. Tavoitteeksi asetettiin somaliäitien ryhmäkeskustelun purkaminen ja analysoiminen. Tallenteen purkaminen annettiin hoitovapaalta palanneen projektityöntekijän tehtäväksi, mutta myöhässä toimitettu somalinkielinen e-mielenterveys.fi-käännös sitoi kaiken hänen työaikansa eikä ryhmäkeskustelun purkamiselle jäänyt aikaa.

Hankkeen verkkosivut ja uutiskirje palvelivat monia

OVI-hanke suunnitteli ja rakensi omat verkkosivut syys-lokakuussa 2007. Marraskuussa 2007 avattujen sivujen kautta tiedotettiin aktiivisesti omasta ja kumppaneidensa toiminnasta sekä ajankohtaisista mielenterveyteen ja maahanmuuttoon liittyvistä asioista koko hankkeen ajan. Kumppaniyhdistyksillä oli mahdollisuus hyödyntää verkkosivuja esimerkiksi yhdistyksen järjestämistä koulutuksista, vertaisryhmistä tai tapahtumista tiedottaessaan. Monika-Naiset liittoa lukuun ottamatta tätä mahdollisuutta hyödynnettiin vähän. Lisäksi hankkeelle avattiin oma Facebook-sivu maaliskuussa 2010. Molempia kanavia hyödynnettiin onnistuneesti koulutusten ja tapahtumien markkinoinnissa. Hankkeen tulokset ovat niissä esillä kevään 2012 ajan. (<http://hankkeet.mielenterveysseura.fi/ovi>, <http://www.facebook.com/ovihanke>).

Syksyllä 2008 OVI-hanke julkaisi koeluontoisesti uutiskirjeen, johon oli koottu hankkeen ajankohtaisia kuulumisia, kumppaniyhdistysten uutisia ja tiedotteita sekä tietoa hankkeen teemoihin liittyvistä koulutuksista, seminaareista, julkaisuista ja ryhmätoiminnasta. Positiivisen palautteen johdosta uutiskirjettä alettiin julkaista säännöllisesti ja sen jakelu laajennettiin kattamaan noin 100 verkosto- ja yhteistyökumppania. Hankkeen aikana julkaistiin kaikkiaan 29 uutiskirjettä.

OVI-hanke osallistui pääkaupunkiseudulla erilaisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin, joissa oli mahdollisuus esitellä hanketta ja kumppaniyhdistysten toimintaa sekä markkinoida koulutuksia ja muita tilaisuuksia. Myös verkostotyö toimi yhtenä viestinnän kanavana. Tästä hyvänä esimerkkinä on Suomen Pakolaisavun, Monika-Naiset liiton ja Monihelin yhteinen esite ja verkostotapahtuma sekä Maahanmuuttoviraston kyselytunnit ja Yhteistyössä on potkua! -verkoston järjestämät seminaarit sekä niihin liittyvä tiedottaminen ja julkisuus.

Itsearviointilla oli tärkeä rooli hankkeen toteutuksessa

”Hankkeen vahvuutena on ollut koko sen toteuttamisen ajan projektihenkilöstön asiantuntemuksen ohella säännöllinen itsearviointi, jota on tuettu dokumentoinnilla ja seurannalla.” (Sosiaalikehityksen loppuarviointi 2011, sivu 5.)

Projektihenkilöstön itsearviointi oli tärkeässä roolissa, kun etsittiin vastauksia kysymyksiin: *Mitä on tehty? Miksi on tehty? Mikä toimii ja mikä ei?* Projektihenkilöstö seurasi ja arvioi projektin etenemistä, avaintavoitteiden toteutumista, tuloksia ja vaikutuksia säännöllisesti, järjestelmällisesti ja osakokonaisuuksittain koko hankkeen ajan.

Seurantaan ja arviointiin liittyviä käytäntöjä kehitettiin moneen otteeseen. Työryhmän tiimi- ja suunnittelupalavereita uudistettiin ja kevennettiin, jotta yhteiselle keskustelulle ja arvioinnille jäisi enemmän aikaa. Seuranta-työvälineitä kehitettiin, jotta olennainen työ tulisi huolellisemmin dokumentoitua ja sen arvioiminen helpottuisi. Sellaisista käytännöistä ja työvälineistä luovuttiin, jotka veivät työntekijöiden aikaa, mutta eivät tuottaneet tarvittavaa tietoa.

Itsearvioinnin materiaalina toimivat muun muassa osallistujapalautteet, kouluttajaraportit, työntekijöiden kuu-kausittain täyttämät seurantaraportit ja niistä laaditut yhteenvedot sekä kumppanitapaamisten ja hankkeen työryhmien muistiot. Materiaaleja hyödynnettiin esimerkiksi tiimipalavereissa, kumppanitapaamisissa sekä projektihenkilöstön itsearviointi-, kehittämis- ja suunnittelupalavereissa. Hankkeen toteutuksesta raportoitiin säännöllisesti Mielenterveysseuran SOS-kriisikeskuksen johtajalle ja johtoryhmälle, Mielenterveysseuran johtoryhmälle, hallitukselle, kumppaniyhdistyksille ja rahoittajalle.

OVI-hanketta varten perustettiin kaksi työryhmää. Johtoryhmän tehtävänä oli linjata projektin toimintaa, seurata ja arvioida projektin toteutusta, osallistua tulosten hyödyntämiseen sekä tiedottaa projektista ja sen tuloksista. Työryhmässä oli kumppanijyhdistysten ja Mielenterveysseuran lisäksi edustettuna Helsingin kaupunki ja sisäasiainministeriö. Ohjausryhmän tehtävänä taas oli tukea projektin käytännön toteutusta, osallistua sisältöjen suunnitteluun ja arviointiin sekä tiedottaa projektista ja sen tuloksista. Työryhmässä oli kumppanijyhdistysten ja Mielenterveysseuran lisäksi edustettuna Helsingin kaupunki. Työryhmät on esitelty liitteessä 4.

Ulkoisesta arvioinnista vastasi Sosiaalikehitys

OVI-hankkeeseen ostettiin ulkoinen arviointi. Myös rahoittaja edellyttää ulkoista arviointia hankkeilta, joiden kokonaisrahoitus ylittää 500 000 €. Arviointiin kuitenkin budjetoitiin vasta toimintasuunnitelman täsmentämisen yhteydessä syksyllä 2007. Vaikutuksia talousarvioon kuvataan tarkemmin seuraavassa talousosiossa.

Projektijohtaja ja -suunnittelija toteuttivat kilpailutusprosessin avointa hankintamenettelyä käyttäen maaliskuussa 2008. Tarjouspyyntö innosti yllättävän monia palveluntarjoajia: määräaikaan mennessä saapui 14 tarjousta, joista 13 oli tarjouspyynnön mukaisia. Tarjousten suuri määrä teki prosessista erittäin työllistävän. Arvioinnin toteuttajaksi valittiin tarjousvertailussa eniten pisteitä saanut Sosiaalikehitys Oy. Ulkoisen arvioinnin kokonaiskustannus oli pyöristettynä 40 000 €.

OVI-hanke tilasi Sosiaalikehitykseltä puolivuositteiset arviointikatsaukset ja yhteenvedonomainen loppuarvioinnin. Näin arvioinnin tuloksia voitiin hyödyntää jo hankkeen aikana. Sosiaalikehityksen tehtävänä oli arvioida hankkeen vaikutuksia. Arvioinnin toivottiin tuottavan tietoa mm. seuraavista asioista: Minkälaisia vaikutuksia valituilla keinoilla on hankkeeseen osallistuvien maahanmuuttajajärjestöjen toimintaan? Miten hankkeen toiminta lisää siihen osallistuvien maahanmuuttajajärjestöjen valmiuksia tukea toimintansa piirissä olevia ihmisiä? Minkälaisia vaikutuksia hankkeessa kehitettävillä aineistoilla ja koulutuksilla on? Mihin suuntaan hankkeen toimintaa tulisi kehittää, jotta tavoitteet saavutettaisiin?

Sosiaalikehitys laati kaikkiaan kuusi arviointikatsausta, jotka liitettiin osaksi hankkeen raportointia. Ulkoisen arvioinnin loppuraportti ”Vaikkeuksien kautta voittoon” on raportin liitteenä 5.

Muutokset heijastuivat talousarvioon

OVI-hankkeen kokonaisbudjetti oli 920 000 €. Projektijohtaja vastasi hankkeen talousarvioiden laatimisesta, toteuman seurannasta ja laskujen hyväksymisestä. Neljän työntekijän henkilöstökulujen jälkeen suurimmat kustannuserät olivat ulkoinen arviointi (40 000 €) ja käännöstyö (20 000 €).

Raportissa kuvatut toiminnan haasteet heijastuivat myös talousarvioon. Muutokset kumppaneissa ja henkilöstöresursseissa vaikuttivat kustannusten toteutumiseen siten, että rahoitusta siirtyi vuosina 2007–2009 noin 40 000 € seuraavalle vuodelle. Vuoden 2009 siirtymään vaikutti myös Mielenterveysseuran aineistojen kääntämiseen osoittama 11 500 euron lisärahoitus.

Ulkoisen arvioinnin kustannusta ei oltu huomioitu hyväksytyssä projektisuunnitelmassa, mutta se sisällytettiin osaksi hanketta RAY:n edustajan suosituksesta. Rahoittajan kanssa keskusteltiin tilanteesta ja tarpeesta hakea lisärahoitusta arvioinnin kustannuksiin. Siirtyvistä johtuen lisärahoituksen hakeminen tuli ajankohtaiseksi vasta vuonna 2010, jolloin OVI-hankkeen työryhmä oli ensimmäistä kertaa täysilukuinen koko toimintavuoden ja koulutuksia toteutui ennätysellinen määrä. Lisärahoitusta ulkoisesta arvioinnista aiheutuneisiin kustannuksiin haettiin 37 000 € ja saatiin 30 000 €. Myös osa käännöksistä ja niihin liittyvät kustannukset siirtyivät vuodelle 2011.

LIITE 1: Yhteenvedot kumppanijhdistysten toiminnasta hankkeessa

Irakin Työllistämisyhdistys IRTY ry

Irakin Työllistämisyhdistys oli mukana OVI-hankkeessa vuoden 2007 ensimmäisistä suunnittelukokouksista lähtien. Kumppanuutta ja odotusten täyttymistä tarkasteltiin syksyllä 2008. IRTY oli odottanut hankkeelta mm. selkeää taloudellista tukea, omaa työntekijää, toimistotarvikkeita, nettisivuja ja tiedotuslehteä sekä apua avustushakemusten tekemiseen. Odotukset eivät olleet täyttyneet ja yhdistyksessä pohdittiin kumppanuuden mielekkyyttä. Tavoitteita ja tarjontaa kirkastettiin vuoden 2009 alussa käydyissä keskusteluissa, joiden jälkeen kumppanuutta päätettiin jatkaa.

Pohdintavaiheen jälkeen IRTY osallistui aktiivisesti hankkeen työryhmien työskentelyyn ja kumppanuus oli tiivistä lukuun ottamatta muutaman kuukauden hiljaiseloa vuonna 2009, kun yhdistyksen puheenjohtaja ja hallitus vaihtuivat. Yhteistyö tiivistyi jälleen marraskuussa uuden hallituksen perehdyttyä tehtäviinsä. Hankkeen lopulla yhteinen arvio oli, että kumppanuus oli kokonaisuudessaan onnistunut ja toimintaa oli ollut sopivasti. Erityisen tiivistä yhteistyö oli erilaisten tilaisuuksien puitteissa. Loppuvuodesta 2010 alkaen yhteistyötä syvensi myös käännöstyö: IRTY:n käännöstyöryhmä käänsi e-mielenterveys.fi-sivuston kurdin kielelle (sorani). Käännös valmistui aikataulun mukaisesti toukokuussa ja yhdistys sai tekemästään työstä palkkion.

IRTY:n tavoitteena verkostotyölle olivat yhteistyö Maahanmuuttoviraston ja muiden viranomaisten kanssa, tiedon jakaminen perhetyöstä ja lasten kasvattamisesta uudessa kulttuurissa sekä toimitilojen kartoittaminen. Vuosina 2009 ja 2010 yhdistys oli suunnittelemassa ja toteuttamassa kahta Maahanmuuttoviraston kyselytuntia, joista ensimmäisessä yhdistyksen edustaja toimi puheenjohtajana. Kesäkuussa 2010 järjestetty keskustelutilaisuus lasten kasvattamisesta ja vanhemmuudesta syntyi IRTY:n ideasta, johon OVI tarttui ja kutsui mukaan muitakin kumppaneita ja yhteistyötahoja. Joulukuussa 2010 pidetty seminaari etnisten ryhmien välisistä ennakkoluuloista pohjautui Berden ja IRTY:n tahoillaan käymiin pohdintoihin. IRTY osallistui aktiivisesti tilaisuuksien suunnitteluun ja toteutukseen ja käytti molemmissa puheenvuoron.

Vuonna 2008 rakennettiin yhteistyötä Vuosaaren lastensuojelun kanssa toteutettavalle kurdivanhempien ryhmälle, aiheina vanhemmuus ja lastenkasvatus. IRTY jatkoi keskusteluja ryhmän käynnistämisestä seuraavana vuonna, mutta valitettavasti suunnitelmat eivät toteutuneet. Huhtikuussa 2010 IRTY kävi OVEN kanssa tutustumassa Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomoon; toimijat tutustuivat toisiinsa ja IRTY sai tietoa lehden tekemisestä, yhdistyskoulutuksista ja palkkiopohjaisesta toiminnasta. Yhdistykselle tarjottiin myös tietoa perusteilla olleesta Moniheli-verkostosta sekä mahdollisuutta tutustua Helsingin kaupungin TTT-projektiin.

Yhdistyksen toimintaa tuettiin mm. avustushakemuksiin, yhdistyksen asiakirjoihin, rahoituskanaviin ja toimitilakysymyksiin liittyvällä ohjauksella. IRTY:lle toimitettiin kooste Mielenterveysseuran käyttämistä kurssi- ja leirikeskuksesta sekä yhteistyötahojen tekemä kartoitus tiloista, joita yhdistyksillä on mahdollisuus käyttää tai vuokrata. OVEN kautta yhdistys sai tietoa erilaisista työllistämishankkeista, KEPA:n tukipalveluista ja asumiseen liittyvistä videoista. Lisäksi OVI kertoi IRTY:stä verkostokumppaneille järjestetyissä koulutuksissa, minkä seurauksena yhdistys kutsuttiin esittelemään toimintaansa ja sai uusia ihmisiä mukaan toimintaansa.

IRTY:n osallistuminen OVI-koulutuksiin vuosina 2008–2011

Koulutukset aloitettiin vuonna 2008 kahdella asiantuntija-alustuksella: Miltä maahanmuutto tuntuu? ja Vanhemmuus uudessa kulttuurissa. Joulukuussa kaksi yhdistyksen edustajaa suoritti Mielenterveyden Ensiapu 1 -koulutuksen. Lisäksi kahdelle tarjottiin projektin kustantamana mahdollisuutta osallistua SOS-kriisikeskuksen koulutuspäivään maahanmuuttajalasten- ja nuorten mielenterveydestä ja SPR:n ja Helsingin Seurakuntayhtymän järjestämään MOD-koulutukseen. Viimeksi mainitut eivät kuitenkaan vastanneet IRTY:n tarpeisiin.

Vuonna 2009 mielenterveysaiheiset koulutukset eivät toteutuneet tavoitteiden mukaisesti. Yhdistyksen uuden hallituksen perehtyminen työhönsä, rahoitushakemusten laatiminen, tilakysymykset ja isoihin tapahtumiin osallistuminen söivät resurssia OVI-koulutusten organisoimiselta. Ajoittain yhdistyksellä oli myös haasteita tavoittaa jäseniään ja tiedottaa heille hankkeen koulutusmahdollisuuksista. Yhdistyskoulutuksia järjestettiin kaksi.

Koulutustavoitteita täsmennettiin syyskuussa 2010. Tavoitteeksi asetettiin kolme mielenterveysaiheista koulutusta, yksi puolessa vuodessa. Koulutuksista kaksi toteutui: Kriisissä saat apua! ja Miltä maahanmuutto tuntuu?. Loppuvuoteen 2011 suunniteltu Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? ei toteutunut. Sen sijaan kaksi yhdistyksen edustajaa pätevoityi ohjaamaan OVI-koulutuksia.

IRAKIN TYÖLLISTÄMISYHDISTYS

Koulutuksia	7	Osallistujia	43
Mielenterveysaiheisia	5	Miehiä	29
Yhdistyskoulutuksia	2	Naisia	14
Ohjaajakoulutuksia	2	Ohjaajia	2
Miltä maahanmuutto tuntuu & e-mielenterveys.fi			1
Mistä arjen hyvinvointi rakentuu & Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen			1
Mielenterveysaiheiset koulutukset		Ajankohta ja osallistujat	
Miltä maahanmuutto tuntuu?		20.5.2008 (11) ja 21.3.2011 (7)	
Kriisissä saat apua!		11.12.2010 (14)	
Vanhemmuus uudessa kulttuurissa		9.6.2008 (6)	
Mielenterveyden Ensiapu 1 (kumppaneiden yhteinen)		3.-4.2008 (2)	
Yhdistyskoulutukset			
Yhdistyksen projektikoulutus		17.4. ja 22.5.2010 (2)	
Yhdistys toimijana ja työllistäjänä -järjestökoulutus		19.8.-16.12.2009 (1)	

Monika-Naiset liitto ry

Monika-Naiset liitto (MNL) oli mukana OVI-hankkeessa vuoden 2007 ensimmäisistä suunnittelukokouksista lähtien. Isompana järjestönä MNL ei tarvinnut tukea yhdistystoimintaansa, vaan kumppanuus painottui verkostotyöhön ja koulutuksiin. Kumppanuus oli alusta alkaen tiivistä ja syveni entisestään hankkeen edetessä. Tämä selittyy osaksi sillä, että koulutussisällöt vastasivat hyvin liiton perustehtävästä nouseviin tarpeisiin ja osaksi sillä, että liiton palkatulla henkilöstöllä oli mahdollisuus kohdentaa työaikaan yhteistyöhön ja koulutuksiin. Järjestö osallistuikin aktiivisesti hankkeen työryhmien työskentelyyn ja liittyi myöhemmin myös Suomen Mielenterveysseuran jäseneksi. OVI puolestaan oli edustettuna MoniNaisten Talo-hankkeen ohjausryhmässä vuosina 2009–2010.

Yhteistyö eri verkostoissa oli aktiivista. MNL oli mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kaikkia kolmea Maahanmuuttoviraston kyselytuntia sekä lasten kasvattamista ja vanhemmuutta käsitellyttä keskustelutilaisuutta, jossa liitolla oli myös puheenvuoro. Liiton toiminnanjohtajalla oli merkittävä rooli Yhteistyössä on potkua! -verkoston synnyssä ja liiton työntekijöillä verkoston järjestämien tilaisuuksien toteutuksessa. Verkoston syntyvaiheita ja toimintaa on kuvattu laajemmin loppuraportin sivulla 20.

Monika-Naiset liiton osallistuminen OVI-koulutuksiin vuosina 2008–2011

Koulutusyhteistyö oli tuloksellista ja sille asetettiin vuosittain erilaisia painopisteitä. Liikkeelle lähdettiin liiton työntekijöiden koulutustarpeista, joihin vastattiin vuonna 2008 kahdella asiantuntija-alustuksella: Miltä maahanmuutto tuntuu? ja Vanhemmuus uudessa kulttuurissa. Lisäksi kaksi työntekijää osallistui projektin kustantamana koulutukseen maahanmuuttajalasten ja -nuorten mielenterveydestä. Työntekijöille järjestettiin myös yksi Mielenterveyden Ensiapu 2 -koulutus ja seitsemän työntekijää suoritti Mielenterveyden Ensiapu 1 -koulutuksen. Vuonna 2009 neljä liiton työntekijää pääsi OVI-hankkeen myötävaikutuksella puoleen hintaan Mielenterveysseuran Koulutuskeskuksen Ryhmätyöskentelyn menetelmät -koulutukseen. MNL maksoi kahden ja OVI kahden osallistujan koulutuksen.

Vuodesta 2009 kevääseen 2010 painopiste oli MoniNaisten Talon naisryhmissä. Talon naisryhmille järjestettiin kaikkiaan yhdeksän mielenterveysaiheista koulutusta. Samaan aikaan rakennettiin yhteistyötä MNL:n jäsenjärjestöjen kanssa. Liiton jäsenjärjestöjen edustajia osallistui kahteen yhdistyskoulutukseen vuonna 2009. Mielenterveysaiheisiin koulutuksiin päästiin vasta pitkällisen suunnittelu- ja markkinointityön tuloksena keväällä 2011, jolloin Afaes ry:lle järjestettiin kaikki tarjolla olleet viisi OVI-koulutusta ja The Finnish Thai Associationille yksi koulutus.

Vuonna 2010 kokeiltuihin kaikille avoimiin koulutustilaisuuksiin osallistui yhteensä 12 liiton työntekijää, jäsenjärjestön edustajaa ja työharjoittelijaa. Marraskuussa OVI piti Miltä maahanmuutto tuntuu? -alustuksen MoniNaisten Talon järjestämässä viranomaiskoulutuksessa. Vuonna 2011 OVI ja MNL:n PALMU-hanke toteuttivat OVI-koulutuksia onnistuneesti Skypen välityksellä. Kemin ja Rovaniemen vastaanottokeskusten ryhmille järjestettiin yhteensä viisi koulutusta.

OVI-hankkeen koulutusten juurruttamisesta keskusteltiin moneen otteeseen. Juurruttamista ja ohjaajakoulutusta suunniteltiin yhdessä muun muassa MNL:n kehittämispäivillä elokuussa 2010. Loppuvuodesta 2011 järjestettyihin ohjaajakoulutuksiin osallistui yhteensä 11 Monika-Naiset liiton edustajaa.

MONIKA-NAISET LIITTO

Koulutuksia	34
Mielenterveysaiheisia	30
Yhdistyskoulutuksia	4

Osallistujia	271
Miehiä	53
Naisia	271

Ohjaajakoulutuksia 3

Miltä maahanmuutto tuntuu & e-mielenterveys.fi
Mistä arjen hyvinvointi rakentuu & Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen
Kriisissä saat apua! ja Paha olo vai masennus?

Ohjaajia	11
4 (2 työntekijää, 2 vapaaehtoista)	
4 (2 työntekijää, 2 vapaaehtoista)	
6 työntekijää	

MoniNaisten Talon naisryhmät

Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?

- thaikielinen ryhmä
- venäjänkielinen ryhmä
- sekaryhmät

Ajankohta ja osallistujat

4. & 11.11.2009 (7)
4. & 11.11.2009 (7) ja 3.3.2010 (2)
3.2. (9) ja 12.10.2010 (13)

Miltä maahanmuutto tuntuu?

- farsinkielinen ryhmä
- somalinkielinen ryhmä
- thaikielinen ryhmä

24.2.2010 (6)
14.4.2010 (10)
29.9.2010 (10)

Kriisissä saat apua! / kiinankielinen ryhmä

16.6.2010 (11)

Monika-Naiset liiton jäsenjärjestöt

Afaes ry

- Suomen Mielenterveysseura tutuksi & Miltä maahanmuutto tuntuu
- Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?
- Kriisissä saat apua!
- Paha olo vai masennus?
- Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen

12.2.2011 (17)
26.2.2011 (13)
12.3.2011 (10)
26.3.2011 (9)
9.4.2011 (11)

The Finnish Thai Association / Suomen Mielenterveysseura tutuksi

Mielenterveyden Ensiapu 1 -koulutus (avoin koulutus)

Kriisissä saat apua! (avoin koulutus)

Talousasioiden peruskurssi / Afaes & Suomalais-Filippiiniläinen yhdistys

Yhdistys toimijana ja työllistäjänä -järjestökoulutus

29.1.2011 (12)
3.-4.5. (1) ja 10.-11.5. & 18.-19.5.2010 (1)
31.3.2010 (1 jäsenjärjestön edustaja)
13.6.2009 (15)
19.8.-16.12.2009 (13)

MoniNaisten Talon työntekijät ja työharjoittelijat

Miltä maahanmuutto tuntuu?

Mielenterveyden Ensiapu 2

Vanhemmuus uudessa kulttuurissa

Mielenterveyden Ensiapu 1 (kumppaneiden yhteinen)

Mielenterveyden Ensiapu 1 (avoin koulutus)

Ryhmätyöskentelyn menetelmät

Kriisissä saat apua!

Suomen Mielenterveysseura tutuksi

4.6.2008 (8 työntekijää)
7.-8.5.tai 19.-20.5.2008 (8)
17.9.2008 (9)
3.-4.12.2008 (7), 26.11. & 1.12.2009 (5)
10.-11.5. & 18.-19.5. (3) ja 28-30.6 & 1.7.2010 (1)
Syksy 2009-kevät 2010, 16 lähipäivää, 15 op (4)
31.3.2010 (2)
26.1.2010 (2 työharjoittelijaa) ja 15.4.2010 (1)

SKYPE-koulutukset PALMU-hankkeen kanssa

Miltä maahanmuutto tuntuu?

- Kemin vastaanottokeskus / venäjänkielinen ryhmä

- Kemin vastaanottokeskus / darinkielinen ryhmä

- Rovaniemen vastaanottokeskus / venäjänkielinen ryhmä

11. & 18.2. (9)
1.4. & 13.5. (12) ja 10.6.2011 (4)
18.3.2011 (11)

Paha olo vai masennus?

- Kemin vastaanottokeskus, darinkielinen ryhmä

9.9.2011 (7)

Berde ry

Kumppanuudesta neuvoteltiin ja sovittiin alkuvuonna 2008. Varsinainen yhteistyö päätettiin aloittaa kesän jälkeen. Yhteistyö käynnistyi Berden hankesuunnitelun tukemisella toukokuussa 2008. Projektihenkilöstö kommentoi projektihakemusta khatin vastaiseen toimintaan ja OVI kirjattiin yhdeksi hankkeen yhteistyötahoksi. Yhdistys ei ehtinyt viimeistellä hakemusta ajoissa, mistä johtuen sen työstämistä jatkettiin vuonna 2009. Yhdistystoimintaan liittyvä tukea ja neuvontaa tarjottiin jatkossakin. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi yhdistyksen asiakirjojen ja avustushakemusten kommentointia sekä eri rahoitusvaihtoehtoja tiedottamista. Yhteistyön tuloksena Berde muun muassa löysi ilmaisia toimistokalusteita sekä sai rahoituksen kesäleirin toteuttamiseen.

Yhdistystoiminnan tukemisen lisäksi kumppanuudessa painottuivat yhteiset tilaisuudet. Aluksi keskityttiin kolmeen Maahanmuuttoviraston kyselytuntiin, joiden ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa Berdellä oli merkittävä rooli. Yhdistyksen edustaja toimi kahden kyselytunnin puheenjohtajana. Yhdistyksen aloitteesta kyselytuntien koordinointi-vastuu siirtyi Moniheli-verkostolle.

Vuosien aikana OVI-hanke tuki Berden koordinoimaa monikulttuurista itsenäisyyspäivän juhlaa osallistumalla juhlien suunnitteluun, tiedottamiseen ja kustannuksiin. Berde puolestaan oli suunnittelemassa kesällä 2010 järjestettyä keskustelutilaisuutta lasten kasvattamisesta ja vanhemmuudesta. Yhdistys osallistui tilaisuudesta tiedottamiseen, mutta ei kiireistä johtuen päässyt paikalle tapahtumaan. Berde oli aktiivisesti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa etnisten ryhmien välisiä ennakokuluja käsittelevää seminaaria. Sekä Berde että IRTY olivat pohtineet teemaa tahoillaan jo aikaisemmin. Berden edustaja piti tilaisuudessa puheenvuoron.

Yksi Berden alkuvuonna 2010 esille tuomista teemoista oli ikääntyneiden maahanmuuttajien tukeminen. OVI pyysi Vanhustyön keskusliiton IkäMamu-toiminnasta vastaavan työntekijän ohjausryhmän kokoukseen kertomaan iäkkäille maahanmuuttajille suunnatusta toiminnasta. Muiden esillä olleiden teemojen osalta yhteistyöksi sovittiin asiantuntijapuheenvuoroja seminaareissa, mikäli Berde niitä järjestäisi aiheista HIV/AIDS, nuorten luotto- ja talousongelmat sekä rikoksen tehneet nuoret. Viimeksi mainittuun liittyen Berdelle toimitettiin tietoa Kriminaalihuoltosäätiön ja Mielenterveysseuran yhteisestä suunnitelmasta hankkeeksi, jossa olisi tuettu rikoksen tehneitä nuoria vankilatuomion jälkeen.

Keväällä 2011 yhteistyötä tehtiin myös e-mielenterveys.fi-sivuston kääntämisessä: Berde kokosi käännöstyöryhmän, josta yhdistyksen edustajat jäivät myöhemmin pois. Yhteistyötä kahden muun kääntäjän kanssa jatkettiin vielä syksyllä 2011 ja valtaosa käännöksestä saatiin julkaistua vuoden loppuun mennessä. Käännöstyön vaiheita on kuvattu tarkemmin loppuraportissa sivulla 23.

Berden osallistuminen OVI-koulutuksiin vuosina 2008–2011

Mielenterveysaiheisten koulutusten toteuttaminen ja markkinointi Berden toimijoille oli odotettua haastavampaa, eivätkä koulutuksille laaditut tavoitteet toteutuneet. Yhteisen arvion mukaan yhtenä syynä tähän saattoivat olla mielenterveyteen liittyvät ennakokuluut, jotka nostivat osallistumiskynnystä.

Vuoden 2008 osalta tavoitteet jäivät toteutumatta pääosin OVI-hankeesta johtuneista syistä. Berden toivomaa asiantuntijalustusta mielenterveydestä ei saatu järjestettyä eikä Berdelle tarjottu osallistumismahdollisuutta Mielenterveyden Ensiapu 1 -koulutukseen. Mahdollisuus osallistua hankkeen kustantamana SOS-kriisikeskuksen koulutuspäivään maahanmuuttajalasten ja -nuorten mielenterveydestä ei vastannut yhdistyksen tarpeisiin. Myöskään IRTY:n ja MNL:n tarpeisiin suunnitteilla ollut ryhmänohjaajakoulutus ei ollut Berdelle ajankohtainen, koska yhdistyksellä oli jo entuudestaan koulutettuja vertaistukiohjaajia.

Ensimmäinen mielenterveysaiheinen koulutus toteutui Berden kesäleirin yhteydessä heinäkuussa 2009. Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? -koulutus avasi mielen hyvinvointiin liittyviä tavoitteita yhdistyksen toimijoille, vähensi ennakokuluja ja syvensi osaltaan tulevaa yhteistyötä. Loppuvuodesta yksi Berden edustajista suoritti Mielenterveyden Ensiapu 1 -koulutuksen.

Vuoden 2010 alussa Berden kanssa laadittiin selkeät koulutustavoitteet. Vuoden aikana järjestettäisiin kahdeksan koulutusta, joista ensimmäiset neljä toteutettaisiin kevään aikana ja toiset neljä kesäleirin yhteydessä elokuussa. Tavoitteet osoittautuivat turhan optimistisiksi varsinkin, kun kesäleiri ei toteutunut. Kevään aikana järjestettiin yksi Berden toimijoille suunnattu Mielenterveyden Ensiapu 1, jonka molemmat osapuolet kokivat erittäin onnistuneeksi.

Odotuksia realisoitiin syyskuussa ja tavoitteeksi asetettiin kolme koulutusta vuoden loppuun mennessä. Myös nämä koulutukset jäivät toteutumatta, koska niihin ei saatu osallistujia määräaikoihin mennessä. Berden oman arvion mukaan suurin syy koulutusten peruuntumiseen oli, ettei yhdistys saanut hakemiaan toiminta-avustuksia eikä näin ollen voinut järjestää suunnittelemaansa toimintaa. Yhdistyksellä oli myös haasteita työtehtävien ja vastuiden jakamisessa, minkä seurauksena esimerkiksi sovittu koulutusesitteiden kääntäminen jäi tekemättä.

Koulutuksiin ja osallistujien tavoittamiseen liittyvät haasteet olivat läsnä myös vuonna 2011. Tammikuussa pidetyssä suunnittelupalaverissa esiteltiin tarjolla olevia koulutuksia ja suunniteltiin yhdessä niiden toteuttamista. Tarkoituksena oli panostaa erityisesti nuoriin ja naisiin sekä laatia somalinkielinen koulutusesite. Monista yrityksistä huolimatta Berde ei saanut koulutusryhmiin riittävästi osallistujia. Positiivista kuitenkin oli, että kaksi Berden toimijoista osallistui OVI-ohjaajakoulutukseen ja päteväytyi ohjaamaan keskusteluja aiheesta Miltä maahanmuutto tuntuu?.

BERDE

Koulutuksia	3	Osallistujia	17
Mielenterveysaiheisia	3	Miehiä	6
		Naisia	11

Ohjaajakoulutuksia	1	Ohjaajia	2
Miltä maahanmuutto tuntuu & e-mielenterveys.fi			

Mielenterveysaiheiset koulutukset
Mielenterveyden Ensiapu 1 (kumppaneiden yhteinen)
Mielenterveyden Ensiapu 1 (yhdistyksen oma)
Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?

Ajankohta ja osallistujat
26.11. ja 1.12.2009 (1)
15.5. ja 22.5.2010 (8)
29.7.2009 (8)

Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto SVYL/FARO ry

Kumppanuus FARO:n kanssa alkoi syksyllä 2009. Jo lokakuussa Mielenterveysseura ja FARO toteuttivat Väestöliiton kanssa venäjänkielisille suunnatun mielenterveysaiheisen seminaarin, jossa oli 50 osallistujaa.

FARO osallistui erittäin aktiivisesti OVI-hankkeen johtoryhmän työskentelyyn. OVI puolestaan oli edustettuna FARO:n hankkeen seurantaryhmässä, jonka pääasiallisena tehtävänä oli kommentoida ja ohjata venäjänkieliselle väestölle laadittavien oppaiden kirjoitusta.

Kumppanuudessa painottui verkostotyö ja yhteistyötä tehtiin säännöllisesti sekä FARO:n järjestämien seminaarien että yhteisten tilaisuuksien merkeissä. Vuonna 2010 OVI tuki FARO:a muun muassa etsimällä seminaareihin alustajia, tiedottamalla niistä omista verkostoissaan sekä osallistumalla FARO:n paneelikeskusteluun ja työpajaan. FARO puolestaan osallistui aktiivisesti lasten kasvattamista ja vanhemmuutta sekä etnisten ryhmien välisiä ennakkoluuloja käsittelevien tilaisuuksien suunnitteluun ja toteutukseen. Järjestöllä oli myös puheenvuoro molemmissa tilaisuuksissa. Vuonna 2011 FARO oli mukana suunnittelemassa Yhteistyössä on potkua! -verkoston seminaaria monikulttuurisesta vapaaehtoistoiminnasta Suomessa.

FARO ei juuri tarvinnut OVI-hankeelta tukea yhdistystoimintaansa. Ajatuksia vaihdettiin vastavuoroisesti ja pariin otteeseen projektihenkilöstö kommentoi pyynnöstä FARO:n suunnitelmia. Marraskuussa 2010 OVI-hanke järjesti yhteistyöpalaverin, jossa FARO ja Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomo ideoivat yhteistä yhdistyskoulutusta FARO:n jäsenjärjestöille. FARO pyysi Suomen Mielenterveysseuran kumppaniksi hankkeeseensa, jolle se haki rahoitusta vuodesta 2012 alkaen.

FARO:n osallistuminen OVI-koulutuksiin vuosina 2009–2011

Koulutusyhteistyö FARO:n ja sen jäsenjärjestöjen kanssa osoittautui haastavaksi. Liiton perustehtävästä, henkilöstön määräästä ja heidän toimenkuvistaan johtuen OVI-koulutuksia ei ollut mielekäästä kohdentaa FARO:n työntekijöille. Mielenterveysaiheisten koulutusten arveltiin kuitenkin kiinnostavan liiton jäsenjärjestöjä, jotka kohtaavat toiminnassaan Suomessa asuvia venäjänkielisiä. Arvio osoittautui kuitenkin jossain määrin vääräksi: laajasta markkinoinnista huolimatta jäsenjärjestöt eivät tarttuneet koulutusmahdollisuuksiin. Syynä voi olla se, etteivät pääkaupunkiseudun yhdistykset kokeneet koulutusten sisältöjä oman perustehtävänsä näkökulmasta tarpeellisina tai että tiedottaminen ei tavoittanut oikeita ihmisiä yhdistyksissä. Itäisen Suomen jäsenyhdistyksistä tuli muutamia koulutustiedusteluja, mutta niihin ei voitu vastata, koska OVI-hankkeen toiminta-alueena oli pääkaupunkiseutu.

Jäsenjärjestöille pidettiin hankkeen kaksi OVI-koulutusta: Kriisissä saat apua! -koulutus Portti ry:lle ja Miltä maahanmuutto tuntuu? -koulutus Luonto ja terveys ry:lle. Lisäksi yksi FARO:n edustaja osallistui Mielenterveyden Ensiapu 1 -koulutukseen ja viisi edustajaa Yhdistys toimijana ja työllistäjänä -järjestökoulutukseen.

FARO päätti, ettei OVI-hankkeen kehittämien koulutusten järjestäminen ole järjestön perustehtävän kannalta keskeinen tavoite eikä se näin ollen osallistunut syksyllä 2011 järjestettyihin ohjaajakoulutuksiin.

FARO

Koulutuksia	4	Osallistujia	21
Mielenterveysaiheisia	3	Miehiä	2
Yhdistyskoulutuksia	1	Naisia	19

Mielenterveysaiheiset koulutukset

Miltä maahanmuutto tuntuu? / Portti ry
Kriisissä saat apua! / Luonto ja terveys ry
Mielenterveyden Ensiapu 1 (kumppaneiden yhteinen)

Ajankohta ja osallistujat

10.5.2010 (9)
25.3.2010 (6)
26.11. ja 1.12.2009 (1)

Yhdistyskoulutukset

Yhdistys toimijana ja työllistäjänä -järjestökoulutus

19.8.–16.12.2009 (5)

Suomen Somaliliitto ry

Kumppanuus OVI-hankkeen ja Suomen Somaliliiton välillä solmittiin syksyllä 2009. Järjestön johto vaihtui vuoden 2010 alku-puolella, jolloin kumppanuusneuvottelut jouduttiin käymään uudestaan. Kesäkuun lopussa ja syksyllä käydyissä neuvotteluissa yhteiset tavoitteet löytyivät ja kumppanuutta päätettiin jatkaa.

Yhteistyössä on potkua! -verkostoon Somaliliitto tuli mukaan alkuvuodesta 2011. Liitto oli mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa verkoston järjestämää seminaaria monikulttuurisesta vapaaehtoistoiminnasta Suomessa. Alkuvuodesta Somaliliitto hyödynsi yhdistyskohtaista neuvontaa avustushakemuksissaan.

Somaliliiton osallistuminen OVI-koulutuksiin vuosina 2009–2011

Kumppanuudessa keskityttiin mielenterveysaiheisiin OVI-koulutuksiin, jotka kirjattiin Somaliliiton toiminta-suunnitelmaan vuodelle 2011. Somaliliitto käänsi hankkeen koulutusesitteen ja tiedotti tarjonnasta aktiivisesti. Yhteisyö ja liiton aktiivinen tiedottaminen tuottivat tulosta: Somaliliiton toimijoille järjestettiin kaikki tarjolla olleet OVI-koulutukset kevään aikana. Syksyllä kolme liiton edustajaa suoritti OVI-ohjaajakoulutuksen, jossa he pätevoityivät ohjaamaan keskusteluja aiheista Mistä arjen hyvinvointi rakentuu? ja Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen.

SUOMEN SOMALILIITTO

Koulutuksia:	7	Osallistujia:	58
Mielenterveysaiheisia	5	Miehiä	41
Yhdistyskoulutuksia	1	Naisia	17

Ohjaajakoulutuksia

Mistä arjen hyvinvointi rakentuu & Vapaaehtoistoiminta tienä kotoutumiseen

Ohjaajia

3

Mielenterveysaiheiset koulutukset

Suomen Mielenterveysseura tutuksi
Miltä maahanmuutto tuntuu?
Kriisissä saat apua!
Paha olo vai masennus?
Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?

Ajankohta ja osallistujat

21.12.2010 (9)
8.2.2011 (17)
7.3.2011 (8)
22.3.2011 (8)
12.4.2011 (7)

LIITE 2: Yhteenveto OVI-hankkeen koulutuksista 2008–2011

FI: Koulutukset toteutettiin suomeksi
Tulkki: Koulutukset toteutettiin ulkopuolisen tulkin kanssa
Muut: Koulutukset toteutettiin projektityöntekijöiden toimesta venäjäksi, persiaksi tai dariksi

		Kpl	N	M	Maahanmuuttajat	Kantaväestö	Kumppanit	FI	Tulkki	Muut
101	OVI-hankkeen kehittämät koulutukset	998	657	341	930	68	293	26	49	26
47	Miltä maahanmuutto tuntuu?	508	270	238	471	37	128	10	28	9
27	Mistä arjen hyvinvointi rakentuu?	235	213	22	210	25	66	10	9	8
16	Kriisissä saat apua!	151	108	43	148	3	55	4	6	6
7	Paha olo vai masennus?	70	47	23	69	1	24	1	4	2
4	Vapaaehtoistyö tienä kotoutumiseen	34	19	15	32	2	20	1	2	1
25	Muut koulutukset	220	178	42	167	53	117	17	4	4
10	Suomen Mielenterveysseura tutuksi	91	73	18	78	13	24	4	3	3
9	Mielenterveyden Ensiapu -koulutukset	74	61	13	44	30	38	9	0	0
2	Vanhemmuus uudessa kulttuurissa	15	12	3	10	5	15	1	1	0
1	Ryhmätyöskentelyn menetelmät	4	4	0	3	1	4	1	0	0
1	Yhdistys toimijana ja työllistäjänä	19	13	6	16	3	19	1	0	0
1	Yhdistyksen talousasioiden peruskurssi	15	15	0	14	1	15	0	0	1
1	Yhdistyksen projektikoulutus	2	0	2	2	0	2	1	0	0
126		1218	835	383	1097	121	410	43	53	30

LIITE 3: E-mielenterveys.fi-sivuston sisällysluettelo

VAIKEAT ELÄMÄNTILANTEET

Maahanmuutto

- *Maahanmuuttoprosessi*
- *Miten sopeutua?*

Koulukiusaaminen

- *Epäilen lastani kiusattavan*
- *Minua tai kaveriani kiusataan koulussa*
- *Lapseni kiusaa. Mitä teen?*
- *Jos lapsuuden koulukiusaaminen palaa mieleen vielä aikuisenakin*

Talousvaikeudet

- *Lapselle kertominen*
- *Talousvaikeuksista ylitse*

Työpaikkakiusaaminen

Työttömyys

- *Pitkäaikaistyöttömyys*

Väkivalta

- *Apua väkivaltaan*
- *Väkivaltarikos vaikuttaa turvallisuudentunteeseen*
- *Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin*
- *Perheväkivalta*
- *Rikoksen kohteeksi joutuneen kertomus*

Parisuhteen päättymisen

Traumaattinen synnytys

Suru

- *Selviytymiskeinoja surussa*
- *Uusi surukäsitys*
- *Traumaattinen suru*
- *Lapsen suru*
- *Äänioikeudeton suru*
- *Maskuliininen ja feminiininen suru*

APUA MIELENTERVEYDEN ONGELMIIN

Mielenterveyspalvelut

- *Mielenterveyspalveluihin hakeutuminen terveyskeskuksen tai työterveyshuollon kautta*
- *Yksityiset terveyspalvelut*
- *Kolmannen sektorin auttavat palvelut*

Avun hakeminen mielenterveysongelmista kärsivälle lapselle

Avun hakeminen mielenterveysongelmista kärsivälle nuorelle

Huoli läheisestä

Läheiselläni on diagnosoitu mielenterveyden häiriö

Potilaan oikeudet

Terveystieteiden ja sosiaalitoimen henkilöstö vaitiolovelvollisuus

Ammattinimikkeet

Mielenterveyskuntoutujan toimeentulo

KRIISIT

Kehitys- ja elämäntilannekriisit

Traumaattiset kriisit

- *Traumaattisen kriisin vaiheet*
- *Traumatyö*
- *Kriisissä olevan ihmisen tukeminen*
- *Apua ja tukea kriisissä*

Lapsi ja kriisi

Nuori ja kriisi

Milloin lapsi tai nuori tarvitsee ammattiapua kriisin käsittelyssä?

ITSEMURHA

Itsemurha-ajatukset

Läheisen itsemurha

Olen huolissani läheisestääni

Läheisen kertomus

MIELENTERVEYDEN HÄIRIÖT

Masennus

- *Masennuksen oireet*
- *Masennuksen hoito*
- *Masennus on yleinen mielenterveyden häiriö*
- *Läheiseni on masentunut*
- *Nuorten masennus*
- *Vanhuusiän masennus*
- *Synnytyksen jälkeinen masennus*
- *Fyysinen sairaus ja masennus*
- *Kaamosmasennus*
- *Masennuksesta toipuminen*

Kaksisuuntainen mielialahäiriö

Masennus

Kaksisuuntainen mielialahäiriö

Yleistynyt ahdistuneisuus

Paniikkihäiriö

Fobiat ja määräkohtaiset pelot

Sosiaalisten tilanteiden pelko

Pakko-oireinen häiriö

Psykoosi

Skitsofrenia

Persoonallisuushäiriöt

Syömishäiriöt

- *Anoreksia*
- *Bulimia*
- *Epätyypilliset syömishäiriöt*

Riippuvuusongelmat

- *Riippuvuuskien hoito*
- *Alkoholiriippuvuus*
- *Lääkeriippuvuus*
- *Internet-riippuvuus*
- *Peliriippuvuus*

Lääkkeet mielenterveyden häiriöiden hoidossa

Psykoterapia hoitomuotona

- *Psykoterapiaan hakeutuminen*
- *Yhteistyön sujuminen psykoterapeutin kanssa*

Mielenterveyden häiriöstä läheisille kertominen

- *Leimautumisen pelko*

Diagnoosien merkitys

Toipuminen

- *Jos toipuminen pitkittyy*

KERTOMUKSIA

Sekava käyttäytyminen

Vuorotteleva masentuneisuus ja yliaktiivisuus

Teini-ikäisen syömättömyys

Työuupumus

Suru pitää otteessaan

Itsetuhoisuus

Pelko kohdata ihmisiä

Samanaikainen päihde- ja mielenterveysongelma

Vanhuksen harhaluuloisuus

Masentuneisuus

KRIISIKESKUSVERKOSTO

NUORET (toistaiseksi vain suomeksi)

IKÄÄNTYNEET (toistaiseksi vain suomeksi ja venäjäksi)

LIITE 4: OVI-hankkeen työryhmät

JOHTORYHMÄ	
Berde ry	Toiminnanjohtaja Abdirahim Hussein / Puheenjohtaja Ibrahim Mohamed
FARO ry	Toiminnanjohtaja Petr Potchinchtkikov
IRTY ry	Puheenjohtaja Binar Mustafa / Puheenjohtaja Khaled Salih
Monika-Naiset liitto ry	Toiminnanjohtaja Reet Nurmi
Suomen Somaliliitto ry	Puheenjohtaja Abdirashid Dirie / Sihteeri Yasin Ali Gass
Helsingin kaupunki	Sosiaalisen ja taloudellisen tuen päällikkö Leila Palviainen / Maahanmuuttajapalvelujen päällikkö Sari Karisto
Sisäasiainministeriö	Ylitarkastaja Sonja Hämäläinen
Suomen Mielenterveysseura	Kehittämisoikeus Liisa Saaristo
	Järjestöjohtaja Sinikka Kaakkuriniemi (varapuheenjohtaja)
	SOS-kriisikeskuksen johtaja Outi Ruishalme (puheenjohtaja)
	Projektijohtaja Sari Nyholm (esittelijä ja sihteeri)
OHJAUSRYHMÄ	
Berde ry	Toiminnanjohtaja Abdirahim Hussein / Puheenjohtaja Ibrahim Mohamed
FARO ry	Viestintäkoordinaattori Polina Kopylova
IRTY ry	Sihteeri Alan Daniar / Omar Bahaaldin / Ala Saeed
Monika-Naiset liitto ry	Voimavarakeskuksen johtaja Natalie Gerbert / Turvakodin johtaja Ljudmila Kettunen / Järjestösihteeri Nora Tarmio / Projektipäällikkö Nasima Razmyar
Suomen Somaliliitto ry	(ei nimettyä edustajaa)
Helsingin kaupunki	Neuvontapäällikkö Christina Huotari
Suomen Mielenterveysseura	Erytisasiantuntija Lena Bremer (varapuheenjohtaja)
	Aluekoordinaattori Tiina Lumijärvi
	Projektityöntekijä Farzaneh Hatami Landi
	Projektityöntekijä Olga Juntunen / Projektityöntekijä Sabad Yussuf
	Projektijohtaja Sari Nyholm (puheenjohtaja)
	Projektsuunnittelija Jouni Saarelainen (sihteeri)

LIITE 5: Ulkoisen arvioinnin loppuraportti ”Vaikeuksien kautta voittoon”